

Bun venit în clasa a VI-a!

Dragi elevi,

Cu ajutorul acestui manual și al profesorului vostru, încă din primele lecții veți cunoaște mai bine lumea în care trăim, veți călători pe urmele marilor navigatori și exploratori, veți descifra tainele hărților politice.

Apoi veți descoperi antroposfera, învelișul în care oamenii trăiesc și își desfășoară activitățile. Oamenii, creatori de valori materiale și morale, prin activitățile lor, transformă continuu locurile în care trăiesc. Cu fiecare nouă lecție veți dobândi informații despre populația Terrei, despre așezările umane și activitățile economice desfășurate de oameni, dar și despre efectele acestora asupra componentelor cadrului natural. Hărțile, imaginile și graficele care însoțesc lecțiile vă vor ajuta să înțelegeți diversitatea și în același timp, unicitatea lumii în care trăim.

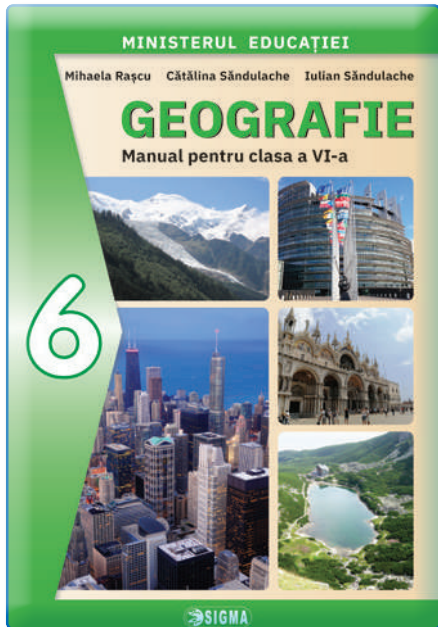
Europa, continentul unde trăim, își va dezvălui identitatea în cea de a doua parte a manualului. Frumusețea mediului natural, oamenii și locurile deosebite, vă vor face mândri că sunteți cetățeni europeni. Cunoașterea patrimoniului cultural european, a valorilor culturale și umane europene vă vor ajuta să înțelegeți diferențele culturale ale popoarelor, precum și necesitatea conservării acestora.

Astfel, la sfârșitul clasei a VI-a, veți fi pregătiți pentru a porni în fascinanta călătorie pe celelalte continente ale Terrei!

Ghid de utilizare

Varianta tipărită

Varianta digitală

Față de varianta tipărită, varianta digitală cuprinde activități multimedia de învățare.

Simboluri care indică activitățile multimedia

Activitate statică – Privește!

Activitate interactivă – Rezolvă!

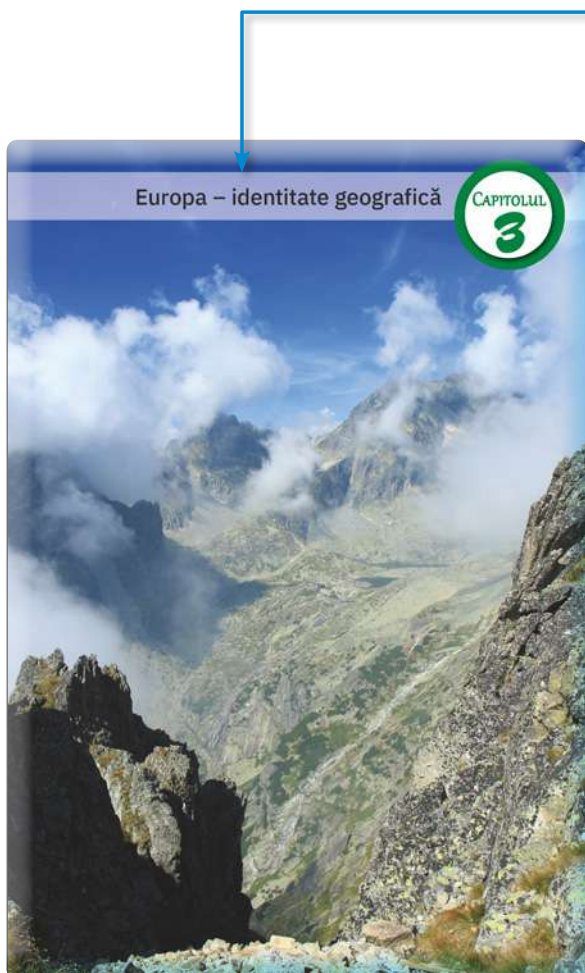
Film sau animație – Vizionează!

Buton de accesare a meniului de ajutor (Help)

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt explicit semnalate în varianta digitală.

Cum este structurat

Început de capitol

Pagină recapitulare

RECAPITULARE 21

I. Transcrie pe caiet, în ordine cronologică, următoarele evenimente din istoria omenirii:

- primul om care a pășit pe Lună;
- prima călătorie în jurul lumii;
- descoperirea căii maritime spre India, pe la Capul Bunen Speranței;
- oucenița Polului Sud;
- primul om care a ajuns în spațiul cosmic;
- descoperirea Americii;
- oucenița vârfului Everest.

Cum s-au numit exploratorii?

II. Harta de la figura 1 se referă la subiectul II.1.2 și 1.3.

HARTA POLITICĂ A LUMII

Figura 1

1. Precizează:

- numele statelor marcate, pe hartă, cu litere de la A la J;
- numele orașelor/capitalelor pentru statele marcate, pe hartă, cu literele B, C, E, H și J, utilizând un atlas geografic;

2. Menționează:

- numele statului cu cea mai mare populație, dintre cele marcate, pe hartă, cu litere;
- numele statului cu cea mai mare suprafață;
- numele unui stat insular;
- numele unui stat peninsular;
- numele unui stat fluvionar;
- numele unui stat alungit în lungul meridianelor;
- numele unui stat alungit în lungul paralelelor;
- numele unui stat înconjurat de apă;
- numele unui stat traversat de Ecuador;
- numele enclavei din statul marcat, pe hartă, cu litera A;
- numele statului cu cea mai mare suprafață din America de Sud;
- numele unui stat transcontinental.

3. Calculează distanța în realitate (în km) dintre punctele a și b și notează rezultatul obținut pe caiet.

42. AUTOEVALUARE

I. Citeste enunțurile de mai jos și scrie, pe caiet, litera corespunzătoare răspunsului corect.

- Citicele și mădănuș sunt plante cultivate în climatul:
 - ecuatorial
 - mediteranean
 - subpolar
 - tropical arid
- Plămurile, pășunile și fânețele sunt emerse ale:
 - altitudinal
 - biocenoză
 - hidroclimat
 - biotofeni
- Centralele nucleare folosesc pentru producerea energiei electrice:
 - cărbuni
 - gaze naturale
 - petrol
 - uranu
- Hartele sunt lucrate specific:
 - Asiilor de Sud
 - Americii de Nord
 - Asiei Centrale
 - Europei Vestice
- Cel mai populat oraș al Terrei este:
 - Moscova
 - New York
 - Shanghai
 - Tokyo

20 puncte (5 x 4 pt)

II. Scite, pe caiet, afirmațiile de mai jos și notează în dreptul fiecărei dacă este **adevărată**, **A** sau **falsă**, **F**.

- Îel o sticlă cu apă din frigider și îți deschizi ușa frigiderului până termini de băut apă.
- Faci baie în loc de dușuri rapide.
- Vara, folosești apă mai rece pentru duș, în loc de apă fierbinte.
- Lăși apa deschisă în timp ce te speli pe dinți.
- Dacă găsești camera, las lumina aprinsă până te întorci.

20 puncte (5 x 4 pt)

III. Realizează corespondența dintre marile orașe ale Terrei, din coloana A și continentele unde se află fiecare dintre aceste orașe, din coloana B, după modelul de-a.

A	B
1. Lagos	a. Africa
2. Moscova	b. America de Nord
3. New York	c. America de Sud
4. Sao Paulo	d. Asia
5. Tokyo	e. Europa
	f. Australia

20 puncte (5 x 4 pt)

mai jos și completează spațiile libere cu răspunsul corect

scrierilor și notărilor empanșilor reprezentăți

de și termale a favorizat dezvoltarea turismului

naturale sunt folosite în producerea energiei electrice în

continental care investigatează cel mai mare număr de

10 puncte

Ofițe: 10 puncte
Total: 100 puncte

Pagină autoevaluare

Număr pagină

Capitol

Titlu capitol

Titlu lecție

Titlu subcapitol

Sinteza lecției

Informații suplimentare

50 CAPITOLUL 3 | Europa – identitate geografică

Hidrografia

Analizează harta

Figura 1

Precizează

- numele mărilor situate în nordul, sudul și în sud-estul Europei;
- numele a câte două ape curgătoare care se varsă în Oceanul Arctic, Marea Baltică, Oceanul Atlantic, Marea Mediterană, Marea Neagră și Marea Caspică;
- numele a câte două lacuri situate în nordul Europei, în Munții Alpi, precum și numele câte unui lac din Câmpia Panonică, Peninsula Italiană și Peninsula Balcanică.

Reține

Continental Europa dispune de resurse bogate de apă, dar cu o distribuție neuniformă. Principali factori care influențează hidrografia Europei sunt: *relieful* (care determină repartiția și direcția de curgere a apelor curgătoare) și *clima* (debitul apelor curgătoare variază în funcție de cantitatea de precipitații și de valoarea temperaturii aerului).

Hidrografia Europei cuprinde:

A. Oceanele și mările

Continental european este mărginit de Oceanul Atlantic (Marea Norvegiei, Marea Nordului, Marea Mănecli, Golful Biscaya), la vest, și Oceanul Arctic (Marea Barents, Marea Albă), la nord. În sud, se află Marea Mediterană (Marea Adriatică, Marea Ionică, Marea Tireniană, Marea Ligurică, Marea Egee), iar în sud-est, Marea Neagră.

Marea Mediterană - vedere de pe Costa Brava (Spania)

51

Mediul natural ca suport al locuirii umane

B. Apele curgătoare

Cele mai mari fluvii ale Europei, ca lungime, bazin hidrografic și debit sunt Volga și Dunărea (figura 2).

În funcție de poziția geografică și de variația debitului în cursul unui an, principalele ape curgătoare ale Europei se diferențiază astfel:

- ✓ În **Europa Nordică** sunt ape curgătoare a căror scurgere este redusă în sezonul rece (din cauza înghețului) și au debite mari la sfârșitul primăverii și vara (datorită precipitațiilor bogate și topirii zăpezilor): Pecora, Dvina de Nord;
- ✓ În **Europa Vestică** râurile au debite mari tot timpul anului (influențate de precipitațiile bogate): Sena, Loara, Garonne, Tamisa;
- ✓ În **Europa Sudică** sunt ape curgătoare cu debite mari iarna (când plouă mai mult) și reduse vara (din cauza secetelor frecvente): Pad, Tibru, Ebro;
- ✓ În **Europa Centrală** fluviile se caracterizează printr-un regim de scurgere variat, cu ape mari primăvara (când se topește zăpezile), viituri vara (din cauza ploilor torențiale) și ape mici toamna și iarna (din cauza secetelor, respectiv înghețului): Vistula, Elba, Oder, Tisa;
- ✓ În **Europa Estică** fluviile au debit variabil, mai mic vara (din cauza secetelor), dar și iarna (din cauza înghețului) și debite mai mari primăvara (datorită topirii zăpezilor și precipitațiilor mai însemnate cantitativ): Nistru, Nipru, Volga, Don.

Figura 2 – Cele mai lungi fluvii ale Europei și debitul lor (după Fluviile Terrei, 1990)

Fluviu	Lungimea (km)	Debit (m ³ /s)
Volga	~3600	~10000
Dunărea	~2850	~10000
Ural	~2400	~1000
Nipru	~2200	~1000
Don	~1900	~1000
Pecora	~1700	~1000

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

- Fluviul Volga este cel mai lung fluviu din Europa (3 690 km). Izvorăște din Podișul Valdai, străbate Câmpia Europei de Est și se varsă în Marea Caspică, printr-o deltă. Pe fluvii se află o salbă de lacuri antropice, navigabile.

Dunărea, la Budapesta Sena, la Paris Tibru, la Roma

Transporturi pe fluviul Volga

Fluviul Ron, la Lyon

DICTIONAR:

- Viitura** reprezintă o creștere bruscă a nivelului și a debitului unei ape curgătoare, determinată de ploii torențiale și/sau topirea bruscă a zăpezilor. Se pot produce revărsări ale apei râului și inundații.

C. Lacurile

În Europa există o mare varietate de lacuri, care după modul de formare (tipul genetic) sunt:

- ✓ **tectonice:** lacul Balaton (în Ungaria);
- ✓ **glaciare,** prezente în nordul Europei, în Peninsula Scandinavă, în nordul Poloniei (Lacurile Mazurienne) și nordul Federației Ruse (Ladoga și Onega),

Sarcini de lucru

Sinteza lecției

Imagini sugestive

Noțiuni noi

Abrevieri

I./ I-le.	–	Insulă/ Insule
G.	–	Golf
L.	–	Lac
Loc.	–	Locuitori
M.	–	Mare
Pen.	–	Peninsulă
Str.	–	Strâmtoare
Vf.	–	Vârf
Vulc.	–	Vulcan

Hărți – caracterizarea geografică a unor state din Europa

Legenda

▲ Vârf	— Apă curgătoare
▲ Vulcan	■ Lac
● Oraș-capitală	□ Ghețari
● Oraș	▨ Graniță de stat
▬ Canal	

1**Prezentarea realității geografice utilizând mijloace și limbaje specifice**

- 1.1. Precizarea prin cuvinte proprii a sensului termenilor geografici
- 1.2. Descrierea relațiilor dintre elementele și fenomenele geografice utilizând termeni specifici

2**Raportarea realității geografice spațiale și temporale la reprezentări cartografice**

- 2.1. Poziționarea elementelor geografice pe reprezentări cartografice
- 2.2. Ordonarea spațială și/sau cronologică a elementelor, fenomenelor și proceselor geografice după criterii date
- 2.3. Utilizarea informațiilor oferite de suporturile cartografice, grafice și alte materiale vizuale în contexte/situații diferite

3**Studierea spațiului geografic realizând conexiuni cu informații dobândite la alte discipline școlare**

- 3.1. Utilizarea informațiilor cu caracter geografic obținute cu ajutorul instrumentelor TIC/GIS și al elementelor din matematică și științe
- 3.2. Prezentarea caracteristicilor elementelor, fenomenelor și proceselor geografice prin utilizarea instrumentelor TIC/GIS
- 3.3. Prezentarea diversității naturale, umane și culturale realizând corelații interdisciplinare
- 3.4. Descrierea patrimoniului local, național, european și mondial utilizând diverse surse

4**Elaborarea unui demers investigativ din perspectiva educației permanente și pentru viața cotidiană**

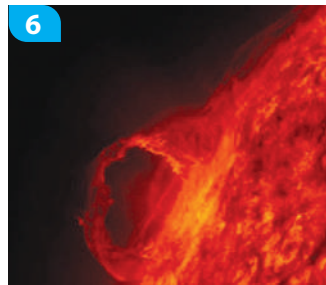
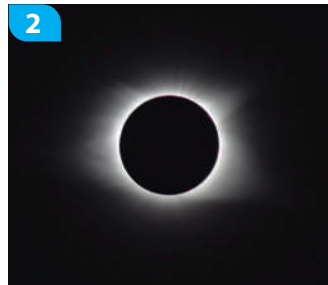
- 4.1. Construirea unui demers investigativ dirijat
- 4.2. Caracterizarea elementelor, fenomenelor și proceselor după un algoritm dat
- 4.3. Compararea elementelor, fenomenelor și proceselor după caracteristicile geografice

	Pagina
Introducere	3
Prezentarea manualului	4
Competențe generale și specifice	6
Recapitulare clasa a V-a	9
1. Cunoașterea lumii în care trăim (Competențe specifice: 1.1., 1.2., 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 4.1.)	11
Repere ale cunoașterii Terrei — de la marile descoperiri geografice la explorarea modernă	12
Continente și țări — reprezentări cartografice. Harta politică a lumii	14
Aplicații practice: Exerciții de apreciere a distanțelor și suprafețelor pe suporturi cartografice clasice și/sau digitale	18
Recapitulare	19
Autoevaluare	20
2. Antroposfera – omul și activitățile umane (Competențe specifice: 1.1., 1.2., 2.1., 2.3., 3.1., 3.2., 3.3., 4.1., 4.2., 4.3.)	23
Populația Terrei: evoluția numerică, răspândirea geografică, diversitatea umană, mobilitatea teritorială	24
Așezările omenești — forme de locuire și diferențieri teritoriale	28
Resursele naturale și valorificarea acestora	31
Domeniile activităților economice pe Terra: agricultura, industria, serviciile (caracteristici generale)	33
Efectele activităților umane asupra mediului și calitatea vieții	37
Aplicații practice: Analiza și interpretarea caracteristicilor demografice și de locuire din orizontul local și apropiat	39
Provocări locale în context mondial. Trasee turistice aplicate pe domenii de interes. Regiuni turistice	40
Recapitulare	41
Autoevaluare	42
3. Europa – identitate geografică (Competențe specifice: 1.1., 1.2., 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 3.3., 3.4., 4.2., 4.3.)	43
Mediul natural ca suport al locuirii umane	43
Poziția geografică. Țărmurile: golfuri, insule, peninsule și strâmători	44
Caracteristici generale ale reliefului. Unități majore	47
Hidrografia	50
Diferențieri climatice și biogeografice	54

Oameni și locuri	58
Harta politică — state și regiuni	58
Răspândirea geografică a populației. Elemente de diversitate umană (diversitate etnică, lingvistică, confesională și culturală)	60
Mari orașe europene	64
Economia	67
Resursele naturale și valorificarea lor	67
Activități economice: agricultura, industria, serviciile	70
Uniunea Europeană	73
Caracterizarea geografică a unor state (cel puțin un stat din fiecare regiune geografică)	75
Franța	75
Italia	78
Germania	81
Norvegia	83
Federația Rusă	85
Recapitulare	87
Autoevaluare	88
4. Europa în lumea contemporană (Competențe specifice: 1.1., 1.2., 3.1., 3.4., 4.1.)	89
Valori culturale și umane europene	90
Calitatea vieții în Europa	92
Recapitulare finală	93
Autoevaluare finală	94
Bibliografie	96

I. Enunțurile de mai jos, notate cu litere de la **a** la **g**, descriu imaginile notate cu cifre de la **1** la **7**. Realizează asocierea dintre fiecare enunț și imaginea care îi corespunde, după modelul **h-8**.

- a. cea mai mare planetă a Sistemului Solar;
- b. aglomerație de miliarde de stele;
- c. corp ceresc cel mai apropiat de Terra;
- d. corp ceresc alcătuit din cap, coamă și coadă;
- e. are lumină și căldură proprie;
- f. formează o centură între planetele Marte și Jupiter;
- g. fenomen astronomic care se produce uneori când este fază de Lună Nouă.

II. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos:

1. **Nu** au sateliți planetele:
 - a. Marte și Terra
 - b. Mercur și Venus
 - c. Saturn și Uranus
 - d. Uranus și Neptun
2. După modul de formare, marmura este o rocă:
 - a. magmatică
 - b. metamorfică
 - c. sedimentară
 - d. vulcanică
3. Continentul cu cea mai mare suprafață se numește:
 - a. Africa
 - b. Asia
 - c. Australia
 - d. Europa
4. În sudul Asiei există un climat:
 - a. musonic
 - b. polar
 - c. subpolar
 - d. temperat-oceanic
5. Porțiunile înguste de uscat ce unesc două porțiuni de uscat mai mari se numesc:
 - a. insule
 - b. istmuri
 - c. peninsule
 - d. strâmtori
6. Ca mod de formare, Tanganyika și Malawi sunt lacuri:
 - a. artificiale
 - b. glaciare
 - c. tectonice
 - d. vulcanice

III. Realizează asocierea corectă dintre fiecare tip de vegetație din coloana **A** și climatul corespunzător acestuia din coloana **B**, după modelul **5-e**.

A	B
1. pădure de foioase	a. subecuatorial
2. savană	b. subpolar
3. stepă	c. temperat-continental
4. tundră	d. temperat-oceanic

IV. **Figura 8** se referă la *Harta fizică a lumii*, pe care sunt marcate cu litere continente, oceane, articulații ale țărmurilor și cu cifre unități de relief.

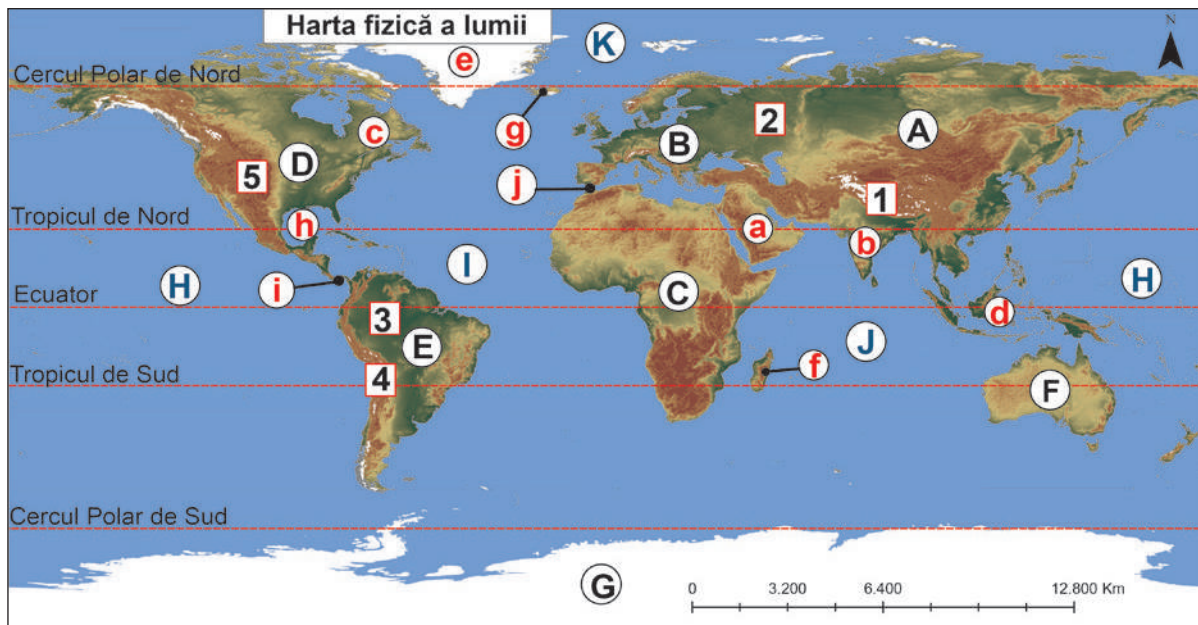

Figura 8

Precizează:

- a. numele continentelor marcate, pe hartă, cu literele **A, B, C, D, E, F** și **G**;
- b. numele oceanelor marcate, pe hartă, cu literele **H, I, J** și **K**;
- c. numele articulațiilor țărmului marcate, pe hartă, cu litere de la **a** la **j**;
- d. numele unităților de relief marcate, pe hartă, cu cifre de la **1** la **5**.

V. Transcrie, pe caiet, enunțurile de mai jos și completează spațiile libere cu răspunsul corect:

1. Reprezentarea în plan, micșorată și convențională, a suprafeței terestre se numește _____.
2. Mișcarea pe care Pământul o realizează în jurul propriei axe, de la vest la est, timp de aproximativ 24 de ore, se numește _____.
3. Între nucleu și scoarța terestră se află învelișul intern al Pământului numit _____.
4. Cele mai înalte forme de relief, cu altitudini de peste 1 000 m, se numesc _____.
5. Partea superioară a coșului unui vulcan, care are forma unei pâlnii, se numește _____.
6. Mișcările periodice de ridicare și coborâre a nivelului apei oceanice, cauzate de forța de atracție a Lunii și a Soarelui, se numesc _____.
7. Suprafața de pe care un râu își adună afluenții se numește _____.
8. Învelișul format din totalitatea viețuitoarelor Terrei se numește _____.

VI. Prezintă o cauză care explică:

1. numeroasele cratere existente pe suprafața Lunii;
2. faptul că la cei doi poli ai Pământului ziua și noaptea durează câte șase luni.

VII. Distanța măsurată între două localități pe o hartă cu scara 1:2 500 000 este de 4 cm. Calculează distanța în realitate (în teren) între cele două localități.

Cunoașterea lumii în care trăim

CAPITOLUL

1

Repere ale cunoașterii Terrei

— de la marile descoperiri geografice la explorarea modernă

Oamenii au explorat dintotdeauna necunoscutul, mânați de curiozitate, sete de cunoaștere, dar și pentru a descoperi noi resurse și drumuri, pe uscat și pe apă. Însă, în trecut, distanțele foarte mari și lipsa mijloacelor de transport adecvate au făcut ca descoperirea Terrei să se realizeze în etape. Explorarea planetei noastre continuă și în prezent, adâncul oceanelor și interiorul Pământului având încă multe secrete.

Figura 1 – Harta lumii realizată în secolul al XV-lea de către cartograful Nicolaus Germanus (după lucrarea lui Claudiu Ptolemeu, *Geographia*).

Precizează

- ✓ numele continentelor reprezentate pe harta din **figura 1**;
- ✓ numele a două mări, precum și numele a două oceane care pot fi observate pe hartă;
- ✓ numele a trei peninsule.

Reține

Geografia în Antichitate

Strabon, geograf și istoric grec, a descris, în lucrarea sa *Geografia*, lumea așa cum era ea cunoscută atunci, având în centru Bazinul Mediteranean.

Cutezătorii marilor descoperiri geografice

În secolul al XV-lea, marinarii portughezi și spanioli au cutezat să navigheze în mări până atunci necunoscute, încercând să descopere noi rute comerciale spre India, regiune bogată în mirodenii și metale prețioase. Expedițiile lor au pornit din porturile Peninsulei Iberice.

În prima jumătate a secolului al XV-lea, portughezii încep să exploreze coastele Africii. Mai târziu, în anul 1488, Bartolomeo Diaz a descoperit în sudul Africii, Capul Furtunilor (ulterior numit Capul Bunei Speranțe).

În anul 1492 Cristofor Columb a traversat Oceanul Atlantic, în căutarea unui nou drum spre India. La 12 octombrie el a ajuns pe Insula San Salvador, din Arhipelagul Bahamas. Deși a crezut că a ajuns la destinația dorită, el descoperise de fapt un nou continent, necunoscut până atunci europenilor, America. Câțiva ani mai târziu, în 1498, Vasco da Gama a găsit o nouă rută maritimă spre India, ocolind pe la sud Africa și traversând apoi Strâmtoarea Mozambic.

Explorarea mărilor și noile descoperiri geografice au fost posibile datorită progresului tehnologic înregistrat în acea perioadă. Metodele mai bune de cartografiere permiteau obținerea unor hărți precise și detaliate, ambarcațiunile (caravelele) erau mult mai ușor de manevrat și mai rezistente. Au fost introduse noi instrumente de navigație, busola și astrolabul (cu care se realiza calculul latitudinii cu ajutorul stelelor). Aceste expediții au contribuit la deschiderea de noi rute comerciale, la descoperirea de noi teritorii, popoare și culturi.

 Expediția lui Fernando Magellan dintre anii 1519-1522 a făcut înconjurul lumii, demonstrând că Pământul este sferic.

Exploratorii din Epoca Modernă și Contemporană

O altă etapă a fost explorarea interiorului continentelor. În timpul călătoriei sale în Africa, David Livingstone, cel mai mare explorator al acestui continent, a descoperit cascada Victoria de pe fluviul Zambezi, în anul 1855. Americanul Robert Peary a fost primul om care a ajuns la Polul Nord, în anul 1909, iar norvegianul Roald Amundsen a atins Polul Sud, în anul 1911.

Cascada Victoria, fluviul Zambezi, Africa

Cel mai înalt vârf al Terrei, Everest (Chomolungma) din Munții Himalaya, a fost cucerit pentru prima dată în anul 1953 de către neozelandezul Edmund Hillary, împreună cu nepalezul Tenzing Norgay.

Unul dintre marii exploratori ai universului subacvatic, în secolul al XX-lea, a fost Jacques Yves Cousteau.

Cucerirea spațiului cosmic începe cu lansarea primului satelit artificial, Sputnik, în anul 1957. Iuri Gagarin, astronaut rus, a fost primul om care a ajuns în spațiu și pe orbita Pământului, în anul 1961, iar opt ani mai târziu, în 1969, americanul Neil Armstrong va fi primul om care pășește pe Lună.

Aplică

I. La sfârșitul secolului al XIII-lea, Giovanni da Montecorvino, pe baza informațiilor obținute de la marinarii din Persia, din Arabia și din India, spunea despre navigația pe Marea Arabiei: „Nu se poate naviga decât o dată pe an. Într-adevăr, de la începutul lui aprilie până la sfârșitul lui octombrie, vânturile bat de la vest, în vreme ce, din octombrie până în martie, bat în sens contrar.”

Vânturile la care se face referire în text se numesc:

a. alizee	b. musoni
c. vânturi polare	d. vânturi de vest

Ce tip de vânturi sunt acestea?

ȘTIAI CĂ:

- Claudiu Ptolemeu a fost astronom, matematician, geograf și cartograf grec? În secolul al II-lea, el a realizat lucrarea *Geographia*, care descrie lumea știută de romani la acea vreme. Această lucrare poate fi considerată un precursor al atlasului modern.
- Dumitru Prunariu este singurul cosmonaut român? Pe 14 mai 1981 a devenit primul român care a zburat în spațiul cosmic, cu nava cosmică Soius 40.

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

- Fernando Magellan a organizat prima expediție în jurul lumii. Aceasta a început în data de 20 septembrie 1519, din sudul Spaniei, de la gurile de vărsare ale fluviului Guadalquivir. Echipajul său era format din 239 de oameni și cinci corăbii: *Trinidad*, *San Antonio*, *Concepción*, *Victoria* și *Santiago*. A traversat Oceanul Atlantic, a descoperit Patagonia și Strâmtoarea Patagoniei, în sudul Americii de Sud, denumită ulterior **Strâmtoarea Magellan** (atât de îngustă, încât a avut impresia că „navighează pe fundul unei prăpăstii între munți”), apoi a pătruns în apele Oceanului Pacific.

Astfel a fost traversat pentru prima oară acest ocean, ajungând în sud-estul Asiei, în Arhipelagul Filipine. Pe parcursul călătoriei s-au pierdut corăbiile și oamenii. Inclusiv Magellan a fost omorât într-un conflict cu băștinașii din Arhipelagul Filipine. Dintre cele cinci corăbiile ale expediției lui Magellan, doar una singură, *Victoria*, a ocolit globul pământesc și s-a întors la gurile de vărsare ale fluviului Guadalquivir, la 6 septembrie 1522, cu doar 18 oameni la bord. Astfel s-a încheiat prima călătorie în jurul lumii.

- Din anul 1950 au început încercările de ascensiune pe vârful Everest, deși preocupările privind cucerirea celui mai înalt vârf montan din lume erau mai vechi. Evenimentul a avut loc pe 29 mai 1953, când alpinistul neozeandez Edmund Hillary și experimatul alpinist șerpaș Tenzing Norgay au ajuns pe cel mai înalt vârf montan al lumii, deschizând astfel drumul ascensiunilor viitoare.

Vârful Everest (8 848 m), Munții Himalaya

II. Analizează harta de la figura 2.

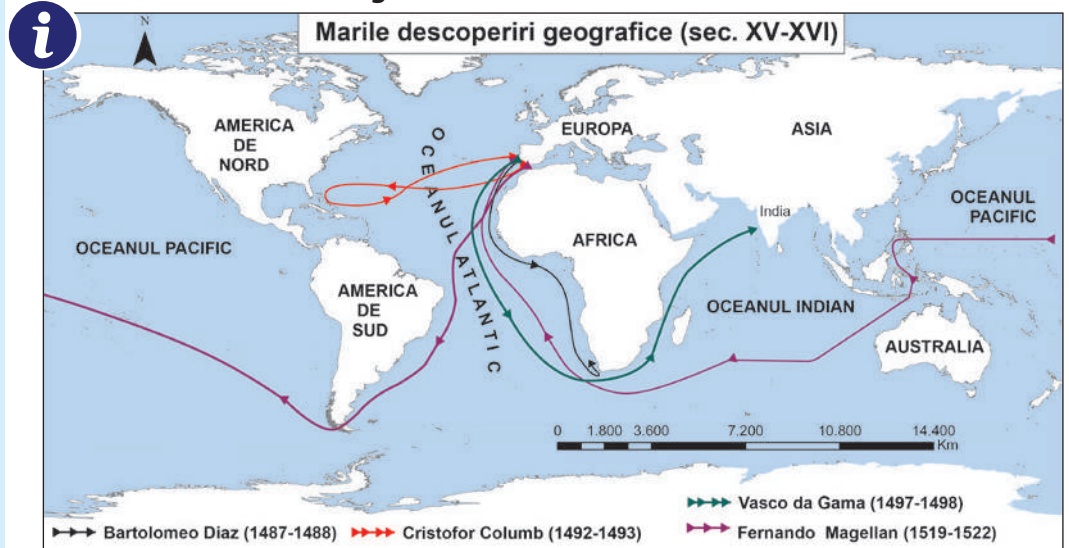

Figura 2

Precizează:

1. numele arhipelagului descoperit de Cristofor Columb;
2. numele oceanelor traversate, în ordine, de către expediția lui Magellan, precum și numele unui arhipelag prin care acesta a trecut;
3. numele strâmătorii prin care a trecut Vasco da Gama, în drumul său spre India;
4. numele peninsulei de unde au pornit marile călătorii din secolele XV-XVI.

Portofoliu

Figura 3

Aspect din Arhipelagul Canare (Santa Cruz de Tenerife)

Figura 4

Aspect din Strâmtoarea Magellan (Punta Arenas)

Figura 5

Aspect din Arhipelagul Filipine (Muntele Pinatubo)

În figurile 3, 4 și 5 sunt prezentate trei dintre locurile pe unde a trecut expediția lui Magellan.

Imaginează-ți că ești marinar pe corabia Trinidad. Pornind de la cele trei imagini, cu ajutorul Atlasului geografic și al informațiilor de pe internet, realizează un jurnal de călătorie.

✓ Portofoliul reprezintă „cartea de vizită” a elevului!

Până la sfârșitul anului școlar portofoliul tău va conține diverse proiecte, teste de evaluare, investigații, referate, compuneri și alte materiale rezultate din activitatea ta de mic geograf. Mult succes în realizarea unui portofoliu cât mai complex, care să demonstreze progresul tău în studiul Geografiei!

Continente și țări

— reprezentări cartografice. Harta politică a lumii

Figura 1

Figura 2

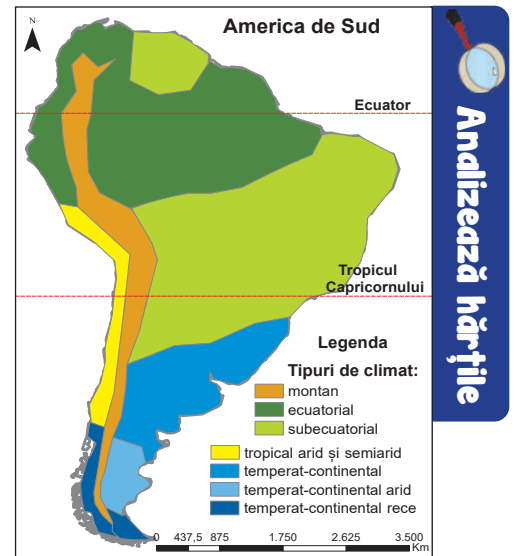

Figura 3

Precizează

- ✓ numărul figurii care reprezintă o hartă politică.

Reține

Pe **Harta politică a lumii** sunt reprezentate statele, prin diferite culori, granițele dintre ele și, uneori, orașele-capitală și orașele mai mari.

Hărțile politice s-au modificat continuu, de la apariția primelor state până în prezent. Posibile modificări vor mai fi și în viitor.

Elementele componente ale unui stat sunt **teritoriul, granițele, populația și orașul-capitală**.

Mărimea teritoriului statal variază foarte mult. Astfel, cele mai mari state ale lumii, ca suprafață, sunt: Federația Rusă, Canada, China și S.U.A., iar cele mai mici sunt Vatican și Monaco.

În funcție de dispunerea granițelor, teritoriile statelor lumii au diferite forme:

- ✓ state cu un teritoriu *compact*, cu formă circulară, pătrată sau hexagonală: Polonia, Franța, România, Belgia, Ungaria, Bulgaria etc.;
- ✓ state cu teritoriul *alungit* în lungul meridianelor (Chile, Portugalia, Vietnam, Norvegia, Togo etc.) sau al paralelelor (Federația Rusă, Canada, China);
- ✓ state cu teritoriul *fragmentat* – cuprind mai multe insule: Indonezia, Japonia, Grecia, Filipine etc.;
- ✓ state cu teritoriul *perforat* – au în interiorul lor enclave. Cele mai cunoscute state perforate sunt Italia, al cărui teritoriu este perforat de ministatele Vatican și San Marino, precum și Republica Africa de Sud perforată de statul Lesotho.

După **poziția lor geografică** statele pot fi:

- ✓ *cu litoral*, având ieșire la mare sau ocean, precum România, Bulgaria, Franța etc.;
- ✓ *intracontinentale*, situate în interiorul continentelor, fără ieșire la mare sau ocean (Austria, Ungaria, Cehia, Slovacia, Mongolia etc.);
- ✓ *transcontinentale*, care se întind pe două continente, de exemplu Federația Rusă, Turcia, Egipt etc.;
- ✓ *peninsulare*: Spania, Portugalia, Norvegia, Suedia, Danemarca, India, Arabia Saudită etc.;
- ✓ *insulare*: Islanda, Malta, Cipru, Madagascar etc.;
- ✓ *arhipelag*: Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Japonia, Filipine, Indonezia etc.

Teritoriile care aparțin unui stat, dar **nu** se află în vecinătatea acestuia, formează **exclavele**.

De exemplu, Alaska este exclavă a S.U.A.

ȘTIAI CĂ:

- Granițele astronomice urmează o linie astronomică, rectilinie (paralelă sau meridian)? Caracteristică în acest sens este granița dreaptă dintre S.U.A. și Canada.
- Sunt state care au capitale în două sau mai multe orașe? În Țările de Jos (Olanda), la Amsterdam, se află palatul regal, iar la Haga, sediul parlamentului. Bolivia are, în orașul La Paz, sediul guvernului și la Sucre, sediul parlamentului.

DICȚIONAR:

- **Cartografia** este știința care se ocupă cu reprezentarea suprafeței terestre și realizarea hărților.
- **Enclava** este un stat mai mic situat în interiorul altui stat.

Vatican – Piața Sfântul Petru

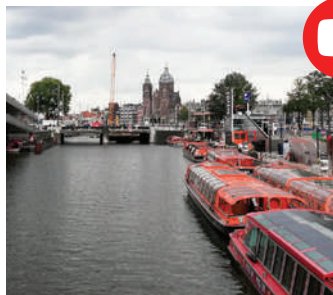

Turcia – Strâmtoarea Bosfor

Numărul locuitorilor diferă foarte mult de la un stat la altul. Cele mai populate state ale lumii sunt China, India și S.U.A. Statul cu cel mai mic număr de locuitori este Vatican.

Granița delimitează două teritorii de stat și poate fi *naturală* (fluvială, maritimă, montană etc.) și *artificială*.

Orașul-capitală este o componentă esențială, care contribuie la identificarea politică a statului, aici aflându-se instituțiile de conducere a statului respectiv.

Aspect din orașul Amsterdam

Aspect din orașul Haga

La Paz, orașul-capitală situat la cea mai mare altitudine din lume

Aplică

I. Harta de la **figura 4** se referă la subiectele **A** și **B**.

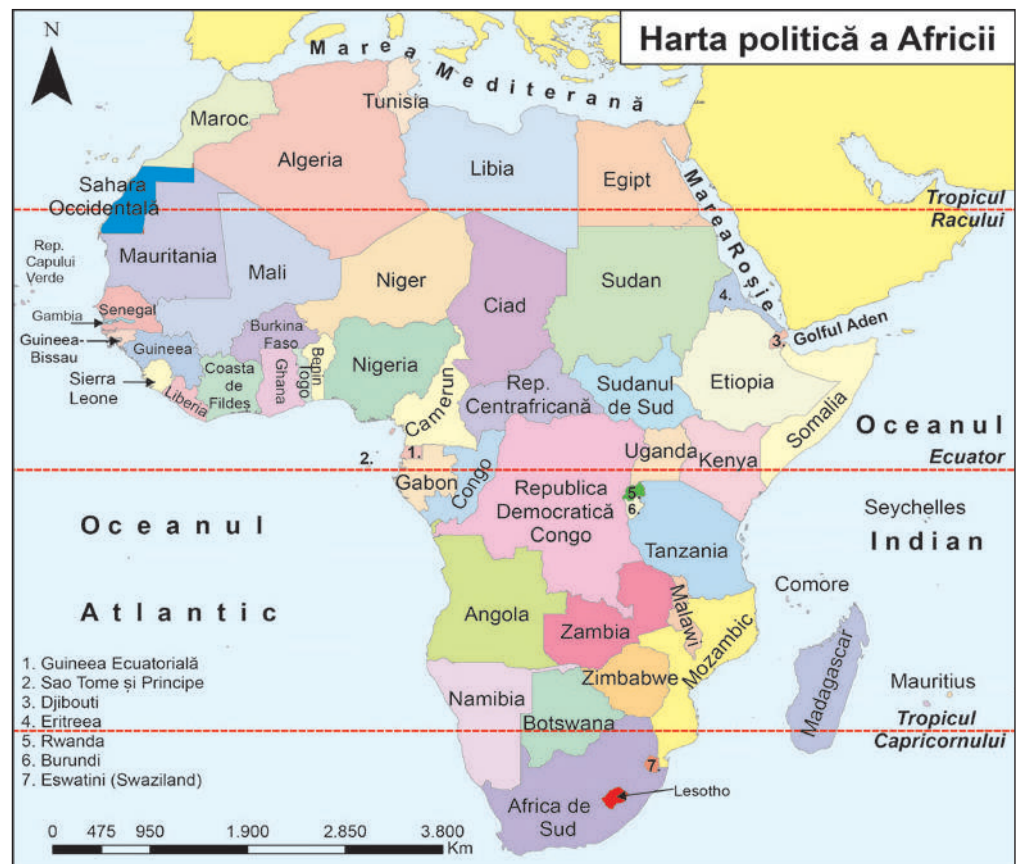

Figura 4

A. Precizează numele:

1. a două state traversate de Ecuator;
2. a două state traversate de Tropicul Capricornului;
3. a două state cu ieșire la Marea Mediterană;
4. unui stat insular;

5. unui stat peninsular;
6. unui stat intracontinental;
7. unui stat perforat;
8. unui stat transcontinental.

B. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos:

1. Are ieșire la Oceanul Atlantic statul numit:

a. Angola	b. Eritreea	c. Mozambic	d. Tanzania
-----------	-------------	-------------	-------------
2. Este o graniță rectilinie, pe meridian, între statele:

a. Ciad și Camerun	b. Libia și Egipt	c. Sudan și Etiopia	d. Zambia și Zimbabwe
--------------------	-------------------	---------------------	-----------------------
3. Este străbătut de Tropicul Racului statul numit:

a. Algeria	b. Congo	c. Namibia	d. Zambia
------------	----------	------------	-----------
4. Are ieșire la Marea Mediterană și la Oceanul Atlantic statul numit:

a. Africa de Sud	b. Gabon	c. Maroc	d. Sudan
------------------	----------	----------	----------

II. Explică faptul că primele state au apărut în lungul marilor artere hidrografice din Asia și Africa.

Investigație

În lume există mai multe state care dețin exclave. Formați echipe de 4-5 elevi. Fiecare echipă de elevi va realiza o investigație, utilizând diferite surse de informare (atlase geografice, cărți și reviste, internet), pentru a descoperi cinci state care au exclave. Notați, pe caiet, numele statelor și al exclavelor, precum și localizarea lor. Confrunțați rezultatele obținute și realizați o listă comună.

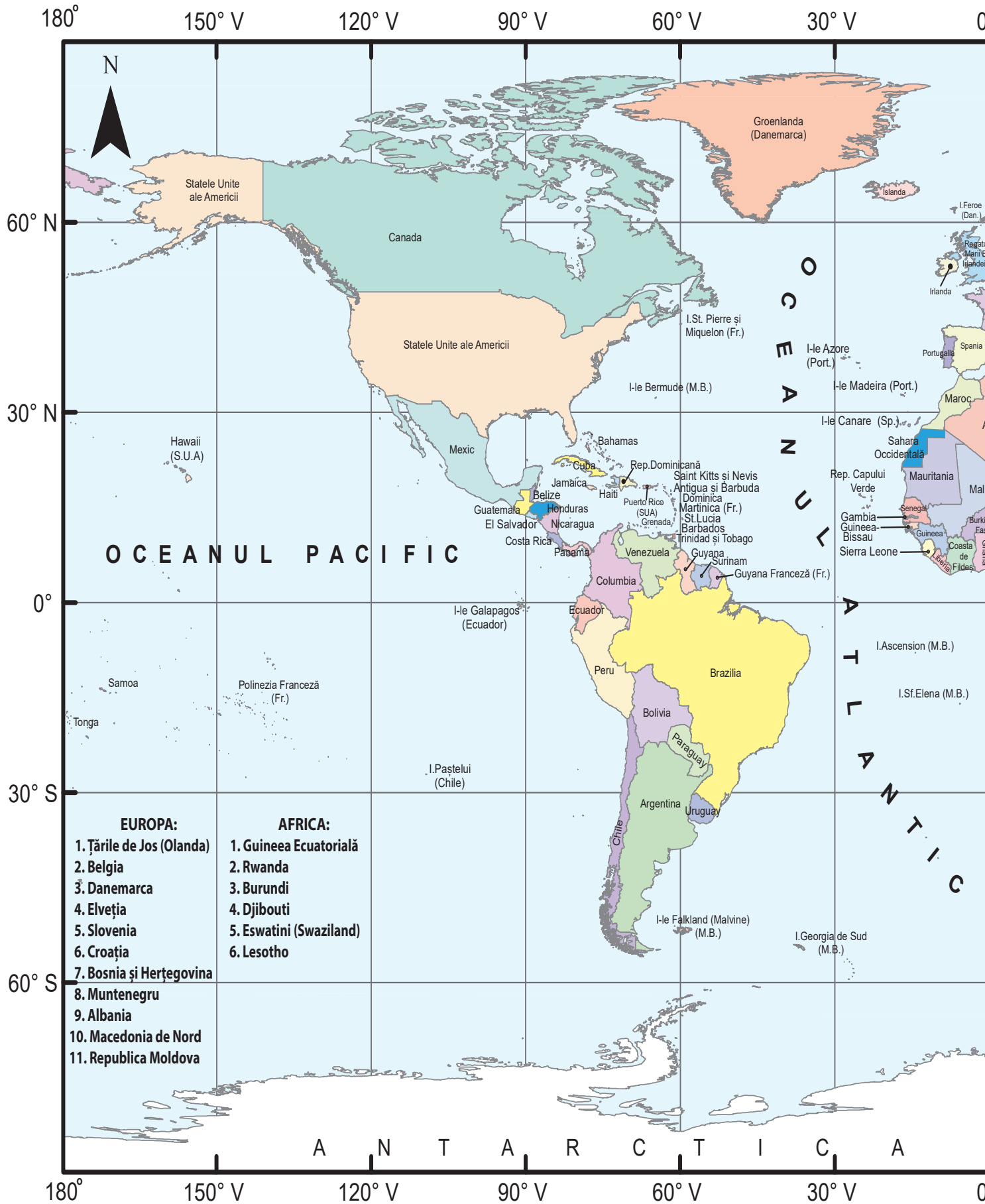
Investigația are trei etape:

- ✓ definirea problemei (exemplu: descoperirea a cinci state care au exclave);
- ✓ alegerea metodei adecvate (exemplu: documentarea folosind diferite surse de informare, localizarea celor cinci state cu exclave și notarea lor pe caiet);
- ✓ identificarea soluțiilor (exemplu: compararea rezultatelor și realizarea listei comune).

Fișă de observare sistematică a activității și a comportamentului elevilor

(Repere pentru activitatea și comportamentul tău în timpul orelor de geografie)

Competența observată de profesor	DA	NU
Elevul:		
✓ manifestă interes față de activitatea propusă;		
✓ urmează instrucțiunile privind modul de lucru și se încadrează în limitele de timp;		
✓ solicită ajutor atunci când are nevoie;		
✓ își asumă responsabilități pentru rezolvarea sarcinilor de lucru;		
✓ colaborează eficient cu colegii;		
✓ are capacitatea de a lua decizii;		
✓ acceptă puncte de vedere diferite;		
✓ își argumentează punctele de vedere;		
✓ își finalizează sarcinile de lucru;		
✓ formulează concluzii.		

Aplicații practice: Exerciții de apreciere a distanțelor și a suprafețelor pe suporturi cartografice clasice și/sau digitale

Figura 1

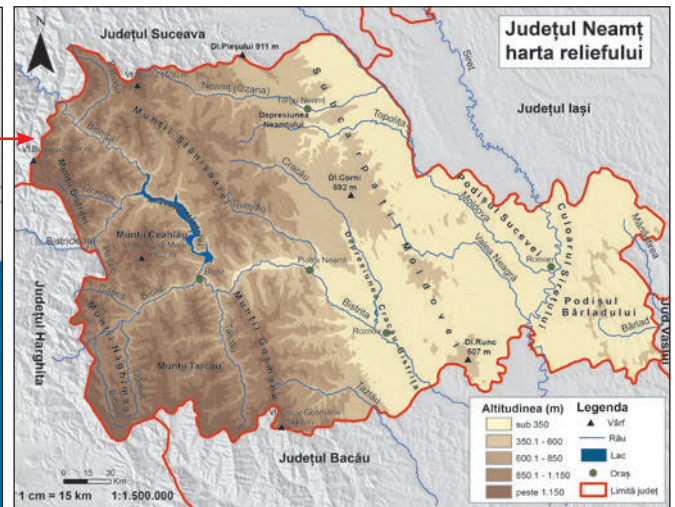

Figura 2

Precizează

- ✓ titlul celor două hărți;
- ✓ scara la care au fost elaborate hărțile;
- ✓ harta realizată la o scară mai mare.

Reține

Harta geografică este o reprezentare grafică în plan a suprafeței Pământului sau a unei părți a acesteia, principalele sale elemente fiind: **titlul**, **legenda**, **scara** și **direcția nord (N)**. Pentru a realiza o hartă este necesară reducerea proporțională a dimensiunilor teritoriului pe care vrem să îl reprezentăm.

Imaginează-ți că vrei să faci o hartă a județului tău, la scara 1:1. Vei avea nevoie de o hârtie imensă, cât suprafața județului tău! De aceea, este necesară reducerea la scară. Altfel spus, să afli cu cât a fost redusă suprafața terestră pentru a putea fi reprezentată pe hartă.

Exemplu: pe o hartă la scara 1:500 000, 1 cm de pe hartă reprezintă 500 000 cm în teren, adică 5 km. Pe un plan al clasei, cu scara 1:100, 1 cm va reprezenta 100 cm (1 m).

Scara poate fi: directă (1 cm = 5 km), numerică (1:500 000) și grafică (Km).

Aplică

I. Pentru a face un plan al clasei tale vei folosi o scară:

a. 1:100

b. 1:10 000

c. 1:100 000

d. 1:1 000 000

II. Realizează, notând în caiet, corespondența dintre elementele de mai jos, după modelul 1-c.

1. 1 cm pe plan are 150 cm în realitate

a. 1:20

2. 1 cm pe plan are 2 m în realitate

b. 1:36

3. 1 cm pe plan are 150 m în realitate

c. 1:150

4. 1 cm pe plan are 3,6 m în realitate

d. 1:200

5. 1 cm pe plan are 15 m în realitate

e. 1:360

6. 1 cm pe plan are 20 cm în realitate

f. 1:1 500

7. 1 cm pe plan are 36 cm în realitate

g. 1:15 000

III. Distanța dintre librărie și școală este de 400 m. Câți centimetri va măsura această distanță, pe o hartă la scara 1:10 000?

IV. Distanța, în realitate (în teren), între două localități, **A** și **B**, este de 350 km, iar distanța măsurată pe hartă între aceste localități este de 7 cm. Calculează scara hărții și realizează scara grafică, desenând-o pe caiet.

I. Transcrie pe caiet, în ordine cronologică, următoarele evenimente din istoria omenirii:

- primul om care a pășit pe Lună;
- prima călătorie în jurul lumii;
- descoperirea căii maritime spre India, pe la Capul Bunei Speranțe;
- cucerirea Polului Sud;
- primul om care a ajuns în spațiul cosmic;
- descoperirea Americii;
- cucerirea vârfului Everest.

Cum s-au numit exploratorii?

II. Harta de la **figura 1** se referă la subiectul **II 1, 2 și 3.**

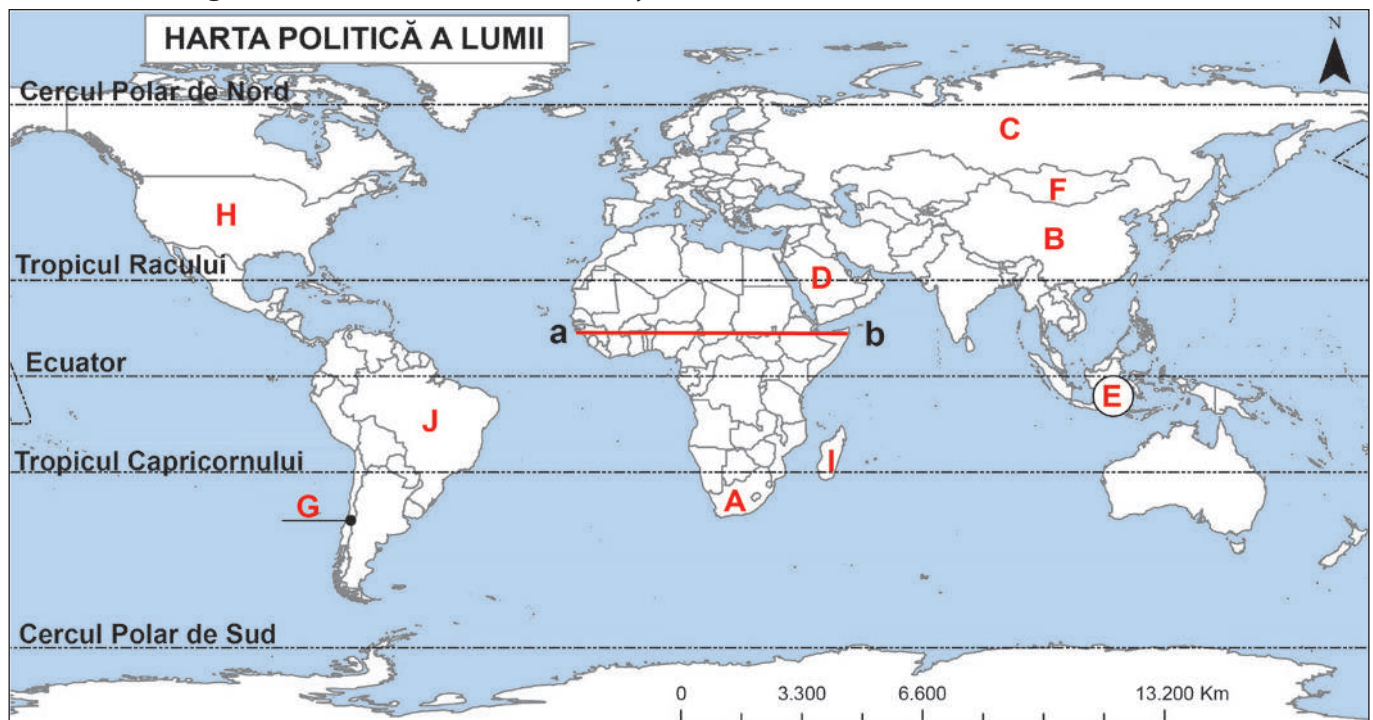

Figura 1

1. Precizează:

- a.** numele statelor marcate, pe hartă, cu litere de la **A** la **J**;
- b.** numele orașelor-capitală pentru statele marcate, pe hartă, cu literele **B, C, E, H și J**, utilizând un atlas geografic.

2. Menționează:

- a.** numele statului cu cea mai numeroasă populație, dintre cele marcate, pe hartă, cu litere;
- b.** numele statului cu cea mai mare suprafață;
- c.** numele unui stat insular;
- d.** numele unui stat peninsular;
- e.** numele unui stat fragmentat;
- f.** numele unui stat alungit în lungul meridianelor;
- g.** numele unui stat alungit în lungul paralelelor;
- h.** numele unui stat intracontinental;
- i.** numele unui stat traversat de Ecuator;
- j.** numele enclavei din statul marcat, pe hartă, cu litera **A**;
- k.** numele statului cu cea mai mare suprafață din America de Sud;
- l.** numele unui stat transcontinental.

3. Calculează distanța în realitate (în teren) dintre punctele **a** și **b** și notează rezultatul obținut pe caiet.

I. Citește enunțurile de mai jos și alege răspunsul corect, notându-l pe caiet:

- Exploratorul care a găsit o nouă rută maritimă spre India în anul 1498 este:
 - Cristofor Columb
 - Bartolomeo Diaz
 - Vasco da Gama
 - Strabon
- Primul om care a ajuns în spațiul cosmic a fost:
 - Neil Armstrong
 - Iuri Gagarin
 - Edmund Hillary
 - Dumitru Prunariu
- Primul om care a cucerit Polul Sud a fost:
 - Roald Amundsen
 - Neil Armstrong
 - Fernando Magellan
 - Robert Peary
- Al doilea cel mai populat stat al lumii este:
 - China
 - Indonezia
 - India
 - Federația Rusă
- Cel mai mic stat din lume, ca suprafață, este:
 - Andorra
 - San Marino
 - Slovenia
 - Vatican

30 puncte (5 × 6 p)

II. Transcrie, pe caiet, enunțurile de mai jos și completează cu răspunsul corect spațiile libere:

- Statele lumii sunt reprezentate prin culori diferite pe o hartă _____.
- După poziția sa geografică, Islanda este un stat _____.
- Alaska, un teritoriu care aparține S.U.A., dar **nu** se află în vecinătatea acestui stat, reprezintă o _____.
- În anul 1492, continentul american a fost descoperit de către exploratorul _____.
- Enclavele Vatican și San Marino se află pe teritoriul statului numit _____.

20 puncte (5 × 4 p)

III. Analizează harta reprezentată în **figura 1**.

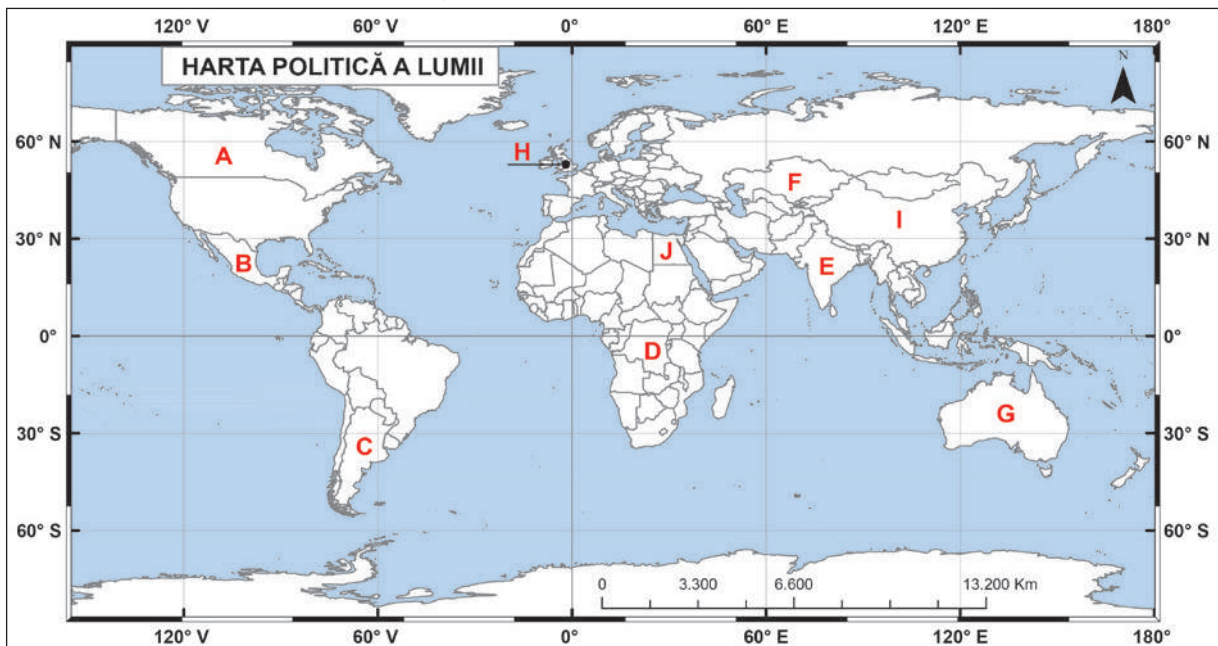

Figura 1

Precizează:

- numele statelor marcate, pe hartă, cu literele **B, C, E, F, G, I** și **J**;
- numele statului traversat de Ecuator;
- numele statului insular traversat de meridianul 0°;
- numele statului care are ieșire la Oceanul Pacific, Oceanul Atlantic și Oceanul Arctic.

30 puncte (10 × 3 p)

IV. Distanța între două localități, măsurată pe o hartă cu scara 1:30 000 000 este de 4 cm. Calculează distanța, în realitate (în teren), între cele două localități.

10 puncte

Oficiu: 10 puncte

Total: 100 puncte

Antroposfera – omul și activitățile umane

CAPITOLUL

2

Populația Terrei: evoluția numerică, răspândirea geografică, diversitatea umană, mobilitatea teritorială

Analizează graficele

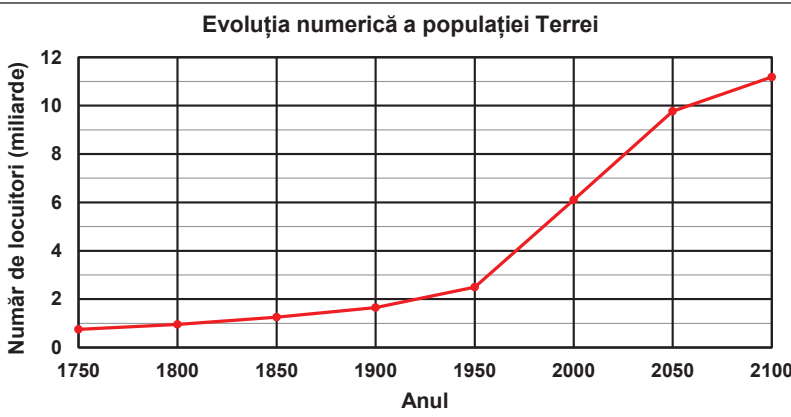

Figura 1

Precizează

1. anii între care populația Terrei a înregistrat cea mai rapidă creștere;
2. anul în care populația Terrei a depășit 6 miliarde de locuitori;
3. numărul estimat al locuitorilor Terrei în anul 2050;
4. două cauze ale creșterii accentuate a numărului locuitorilor după anul 1950.

Proгноza evoluției numerice a populației pe continente în perioada 2020-2100

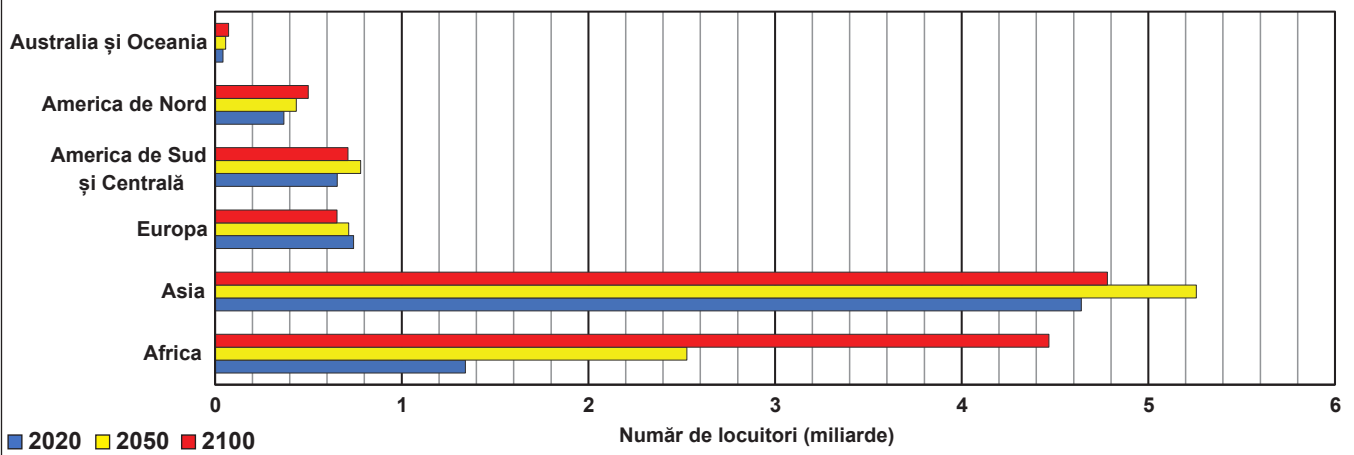

Figura 2

DICȚIONAR:

- **Antroposfera** este învelișul geografic unde oamenii trăiesc și își desfășoară activitățile.
- **Demografia** este știința care se ocupă cu studiul populației.

Precizează

1. numele continentului cu cea mai numeroasă populație, precum și al continentului cu cel mai mic număr de locuitori, în anul 2020;
2. numele continentului care va înregistra cea mai rapidă și continuă creștere a numărului locuitorilor până în anul 2100;
3. numele continentului care va înregistra o scădere continuă a numărului locuitorilor până în anul 2100.

Reține

Populația reprezintă totalitatea oamenilor care trăiesc într-un anumit spațiu geografic.

✓ **Dinamica populației** reprezintă creșterea sau scăderea numărului locuitorilor, determinată de: numărul de nașteri, de decese, numărul emigranților și al imigranților (**figura 3**).

✓ **Natalitatea** reprezintă numărul născuților vii, înregistrat pe o perioadă de un an. **Mortalitatea** reprezintă numărul deceselor, în timp de un an. Se calculează în număr de persoane sau la 1 000 de locuitori (%). **Bilanțul** sau **sporul natural** reprezintă diferența dintre numărul nașterilor și cel al deceselor. Atunci când nașterile sunt mai numeroase decât decesele, populația va crește și invers.

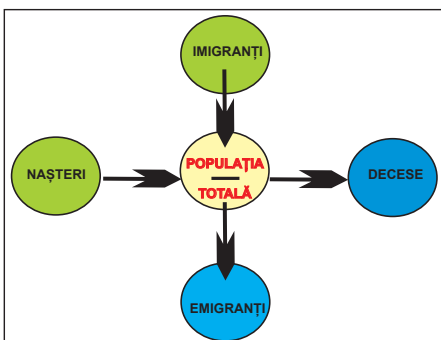

Figura 3 — Elementele definitorii ale dinamicii populației

Exercițiu:

Calculează bilanțul (sporul) natural al populației în număr de persoane și la 1 000 de locuitori (‰), știind că în anul 2022, la nivel mondial:

1. s-au înregistrat 133 991 000 de nașteri și 67 097 000 de decese;
2. rata natalității a fost de 16,8 ‰ și rata mortalității a fost de 8,4 ‰.

Factorii care influențează valoarea bilanțului (sporului) natural sunt:

- factori economici (cu cât nivelul de trai este mai ridicat, cu atât natalitatea are valori mai mici și invers);
- factori politici (fiecare stat are propria politică demografică);
- factori culturali (religia) și biologici (vârsta populației).

✓ **Mobilitatea teritorială** reprezintă deplasarea locuitorilor într-un spațiu geografic, fenomen numit **migrație**, care influențează creșterea sau scăderea numerică a populației. Oamenii care părăsesc țara sau regiunea de origine, pentru a se stabili, definitiv sau pentru o perioadă de timp, într-un alt stat, se numesc **emigranți**. Oamenii care sosesc într-o altă țară, cu scopul rămânerii permanente sau temporare, sunt **imigranți**. Principalele cauze ale migrațiilor sunt cele economice, politice, precum și conflictele militare.

Bilanțul migratoriu reprezintă diferența dintre numărul imigranților și cel al emigranților. Se calculează în număr de persoane sau la 1 000 de locuitori (‰). Când numărul imigranților este mai mare decât cel al emigranților, populația va crește, și invers.

Exercițiu:

Calculează bilanțul migratoriu al populației, în număr de persoane, știind că în anul 2020, în Uniunea Europeană, s-au înregistrat 1 920 000 de imigranți și 960 000 de emigranți.

✓ **Răspândirea geografică** a populației pe Terra este inegală. Densitatea populației reprezintă raportul dintre numărul locuitorilor și suprafața ocupată de aceștia (locuitori/km²).

Este influențată de o serie de factori:

- *naturali* (clima, relieful, hidrografia, vegetația, solul);
- *istorici* (migrațiile);
- *demografici* (bilanțul natural și cel migratoriu);
- *economici* (dezvoltarea economică a statelor, existența resurselor de subsol etc.).

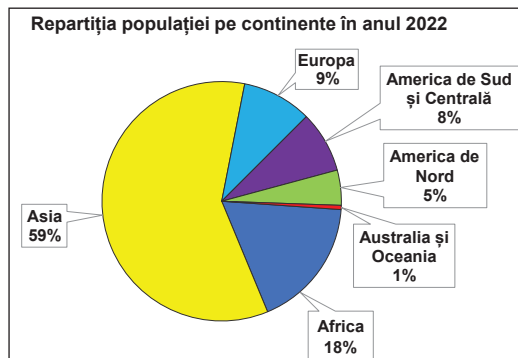

Figura 4

Majoritatea populației trăiește în emisfera nordică, între 20° și 60° latitudine nordică. În Asia este concentrată aproximativ 60% din populația Terrei (**figura 4**), fiind continentul cu cea mai mare densitate a populației (152 loc./km²).

✓ **Diversitatea umană** rezultă din diferențierile rasiale, etnice, lingvistice, confesionale (religie) – **figura 5**, pe grupe de vârstă și sexe (**figurile 6, 7, 8**), pe medii de rezidență (urban și rural), sărbători și tradiții culturale etc.

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

- În secolul al XX-lea populația Terrei a înregistrat o creștere foarte rapidă, fenomen numit **explozie demografică**.
- Populația Terrei a înregistrat 8 miliarde de locuitori în anul 2022. Creșterea numerică a populației este datorată, printre altele, îmbunătățirii condițiilor de viață (aceasta a determinat scăderea mortalității și creșterea speranței de viață la naștere).
- **Deplasările populației** pot fi: *temporare* (atunci când oamenii se întorc la locul plecării după un anumit timp) sau *definitive* (migrațiile).
- **Migrațiile** pot fi: *interne* (în cadrul aceleiași țări) și *internationale*, care presupun mutarea în altă țară.

ȘTIAI CĂ:

- Europa, deși este pe locul al treilea ca număr de locuitori, este afectată de îmbătrânirea demografică și scăderea numerică a populației? Îmbătrânirea demografică este cauzată de scăderea natalității și creșterea duratei medii de viață.

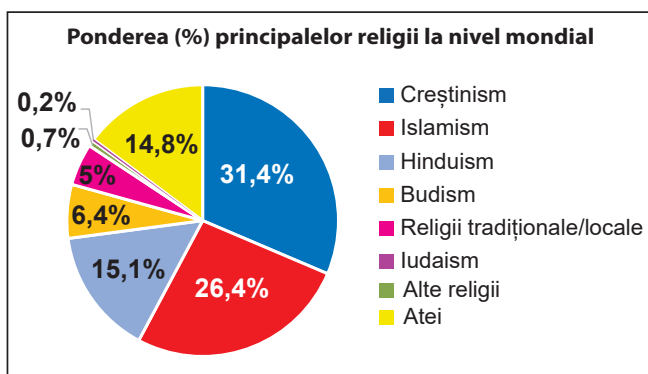

Figura 5

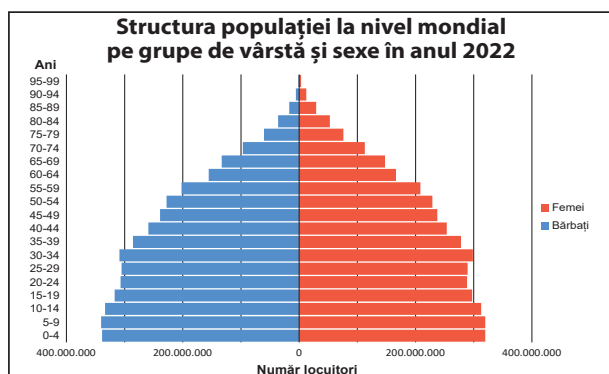

Figura 6

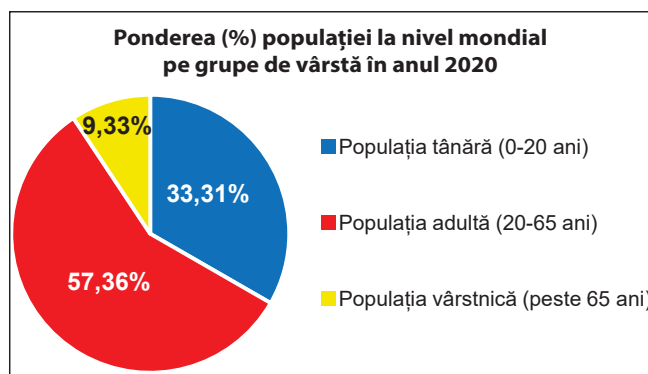

Figura 7

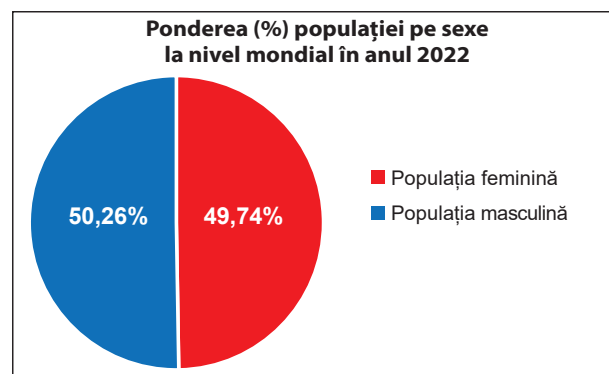

Figura 8

Sursa datelor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019 și 2022). World Population Prospects 2019 și 2022, Online Edition

În lume există trei mari grupe rasiale: mongoloidă (galbenă) (**figura 9**), negroidă (neagră) (**figura 10**), și europoidă (albă) (**figura 11**), diferențiate prin culoarea pielii, a părului, a formei feței și a ochilor etc.

Figura 9

Figura 10

Figura 11

Investigație

✓ Pe **Lista reprezentativă a elementelor de patrimoniu cultural imaterial al umanității (UNESCO)** a fost înscrisă, în anul 2022, **arta cămășii cu altiță**, element de identitate culturală în România și Republica Moldova. Alături de aceasta se regăesc **ritualul Călușului, Doina, ceramica tradițională de Horezu, colindatul de ceată bărbătească, jocul fecioresc, tehnicile tradiționale de realizare a scoarței (covoarelor), practicile culturale asociate zilei de 1 Martie – Mărțișorul.**

✓ Formați echipe de 4-5 elevi. Fiecare echipă de elevi caută, în diverse surse, informații despre tradițiile unui popor și realizează o scurtă descriere (de 10-12 rânduri) a acestora, pe care apoi o prezintă colegilor.

Aplică

I. Harta din **figura 12** se referă la densitatea medie a populației în anul 2022.

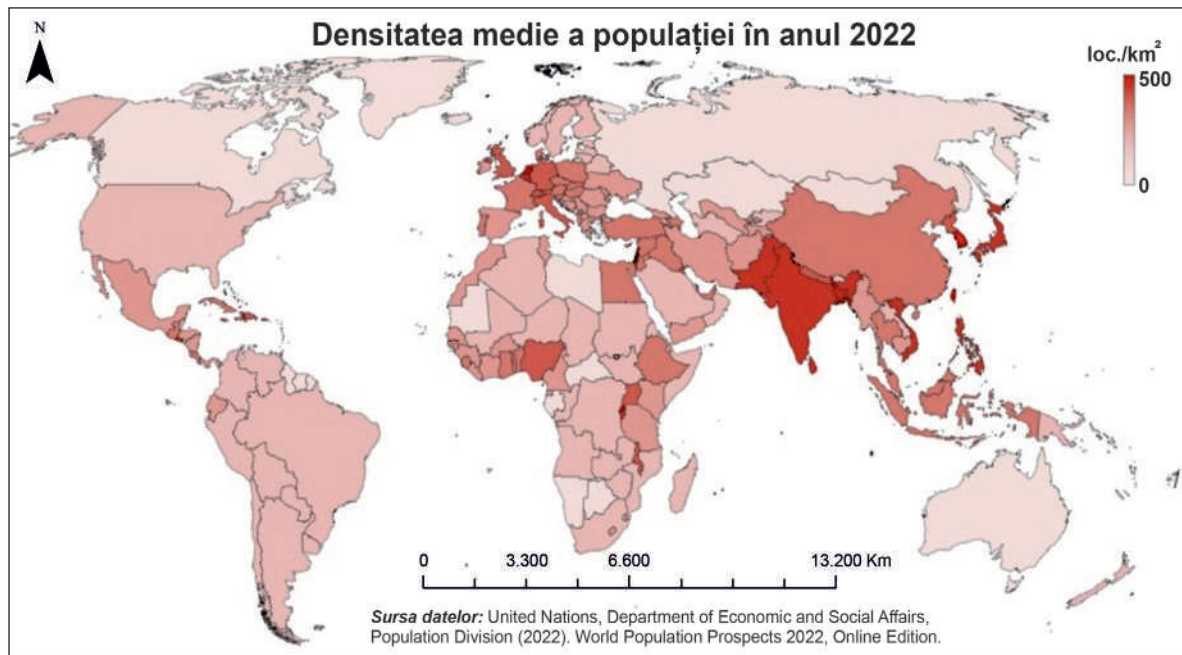

Figura 12

Precizează:

1. numele a trei state cu densitate mare a populației;
2. numele a trei state cu densitate mică a populației;
3. un factor care determină densitatea mare a populației pentru statele menționate la subpunctul 1.

II. Explică faptul că:

1. în nordul Asiei și al Americii de Nord densitatea populației este mică;
2. în Europa numărul locuitorilor scade.

III. Notează, pe caiet, datele din **tabelul 1** care se referă la valorile ratei natalității și cele ale mortalității populației din Japonia, în perioada anilor 1950-2020.

1. Calculează bilanțul (sporul) natural al populației din Japonia.
2. Realizează o reprezentare grafică intitulată *Bilanțul (sporul) natural al populației din Japonia (1950-2020)*.

Indicatori demografici/Anii	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020
Rata natalității (‰)	28,3	17,6	18,6	13,5	9,9	9,6	8,6	6,6
Rata mortalității (‰)	11,1	7,7	7,1	6,4	7	8,1	10,1	12,1
Bilanț (spor) natural (‰)								

Tabelul 1 – Indicatorii demografici ai populației din Japonia în perioada 1950-2020

IV. Calculează ponderea (%) populației urbane, la nivel mondial, în anul 2018, folosind datele din graficul de la **figura 13**.

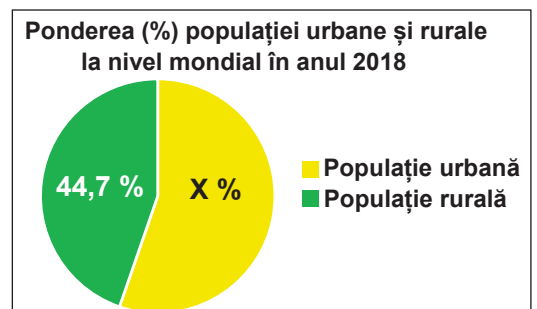

Figura 13

Așezările omenești

– forme de locuire și diferențieri teritoriale

Primele forme de locuire au fost peșterile. Treptat, condițiile de viață s-au îmbunătățit, formele de locuire s-au diversificat, de la cele mai simple (stâna, bordeiul și conacul) până la așezările rudimentare (cătunul). Evoluția societății și creșterea standardelor de viață a oamenilor au contribuit la evoluția așezărilor umane: **așezări rurale** (sate) și **așezări urbane** (orașe).

Analyzează imaginile

Figura 1

Figura 2

Precizează

✓ tipul de așezare umană reprezentat în fiecare dintre **figurile 1 și 2**.

Cele două tipuri de așezări umane se diferențiază prin numărul locuitorilor, densitatea populației, tipul și modul de aranjare a locuințelor, precum și prin activitățile economice desfășurate.

Așezările rurale

Analyzează imaginea

Figura 3

Precizează

- ✓ o caracteristică a reliefului;
- ✓ modul de distribuire a caselor, a terenurilor agricole, precum și a rețelei de drumuri;
- ✓ ocupația locuitorilor;
- ✓ materialul din care sunt construite casele, aducând un argument în acest sens.

Reține

Elementele componente ale unui sat sunt: *vatra*, *moșia* și *locuitorii*.

Vatra satului este terenul ocupat de gospodăriile oamenilor și de alte clădiri de interes public (școala, primăria, biserica, magazine etc.), de drumuri, ulițe sau poteci. **Moșia** este teritoriul care aparține așezării rurale și include terenuri cultivate, pășuni, fânețe, păduri, ape, alte terenuri.

Există o mare varietate de sate, determinată de numeroși factori: treapta de relief sau regiunea geografică, tipul de climă, materialele de construcție folosite, dezvoltarea economică etc.

Satele se pot diferenția teritorial după: modul de dispunere a gospodăriilor în vatră, mărimea demografică și funcția economică.

După structură (modul de aranjare a gospodăriilor în vatră), satele pot fi:

- a. adunate**, specifice câmpiilor și depresiunilor (**figura 4**);
- b. răsfirate**, întâlnite frecvent la deal și podiș (**figura 5**);
- c. risipite**, caracteristice regiunilor montane (**figura 6**);
- d. liniare**, cu casele dispuse în lungul căilor de comunicație sau al văilor (**figura 7**).

Figura 4

Figura 5

Figura 6

Figura 7

Așezările urbane

Orașele sunt așezări cu o populație mai numeroasă decât a satelor, cu clădiri ce au o arhitectură specifică și cu o infrastructură diversificată. De la primele orașe, apărute în Antichitate, acestea au evoluat și s-au dezvoltat continuu, având în prezent mai multe zone funcționale: *rezidențială* (unde se află locuințele), *industrială*, *administrativă*, *de transporturi* (porturi, aeroporturi, gări), *cu dotări socio-culturale* (universități, biblioteci, muzee), *cu spații verzi*.

După numărul locuitorilor, așezările urbane se diferențiază de la **orașul propriu-zis** până la orașele foarte mari, care formează **aglomerații urbane**. Orașele cu o populație de peste un milion de locuitori se numesc **metropole**. Cele mai mari metropole din lume depășesc 10 milioane de locuitori. **Conurbația** reprezintă o grupare urbană, formată din două sau mai multe orașe apropiate spațial, iar **megalopolisul** este o arie urbană de mari dimensiuni, rezultată prin unirea treptată a unor metropole, dar și a unor orașe mici sau mijlocii. Cele mai mari megalopolisuri din lume sunt: Tokaido (în Japonia), Boswash (în nord-estul S.U.A.), San-San (în vestul S.U.A.), ChiPitts (regiunea Marilor Lacuri Nord-Americane), megalopolisul brazilian (Sao Paulo, Rio de Janeiro, Belo Horizonte), megalopolisurile din China.

- ✓ Caută pe internet informații despre megalopolisurile din China. Notează, pe caiet, numele a trei orașe componente pentru fiecare megalopolis.

Aplică

I. În imaginile din **figurile 8 și 9** sunt prezentate două așezări rurale.

Figura 8

Figura 9

Precizează:

1. o caracteristică a reliefului observată în fiecare dintre cele două imagini;
2. tipul de sat, după structură, prezentat în fiecare dintre imagini.

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

În funcție de regiunea geografică și de materialele folosite la construcția caselor, se disting mai multe **tipuri de sate**:

- *satul-kraal* are casele construite din lemn și lut, cu acoperiș conic, dispuse sub formă de cerc sau semicerc, fiind așezarea specifică Africii de Sud;

Sat-kraal

- *satul stup* sau *cuib*, cu casele construite din piatră, dispuse etajat pe versanții munților din Europa Mediteraneană;

Sat-stup

- *sate din izbe*, locuințe construite din bârne de lemn, întâlnite în regiunea pădurilor de conifere (taiga), din nordul Asiei și al Europei;

Izbă

- *sate din iurte*, locuințe construite dintr-un schelet de lemn acoperit cu păslă, specifice Asiei Centrale, ai căror locuitori (nomazi) sunt crescători de animale.

Iurtă

ȘTIAI CĂ:

- În prezent, cel mai populat oraș al lumii este Tokyo, iar cel mai mare megalopolis este Tokaido?

Aspect din orașul Tokyo

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

Orașul viitorului

presupune o mai bună gestionare a problemelor de mediu:

- reducerea poluării cauzate de trafic, construirea pistelor de biciclete, transport urban fiabil;
- economisirea energiei și folosirea surselor de energie alternativă, energia solară sau eoliană (în unele orașe europene panourile solare fotovoltaice sunt obligatorii la clădirile noi);
- amenajarea de grădini pe acoperișuri;
- colectarea selectivă a deșeurilor.

II. Completează, pe caiet, textul de mai jos, alegând varianta corectă dintre cele două variante scrise între paranteze:

Satele sunt așezări umane caracterizate printr-un număr de locuitori mai _____ (*mare/mic*), în care clădirile predominante sunt _____ (*casele/blocurile*), distribuite pe _____ (*orizontală/verticală*), iar principala ocupație a locuitorilor este _____ (*industria/agricultura*).

III. Imaginile notate cu literele A, B, C și D sunt reprezentative pentru zonele funcționale ale orașelor. Atribue fiecare dintre imagini zona funcțională corespunzătoare, după modelul a–A:

- a.** zona rezidențială **b.** zona administrativă
c. zona de transporturi **d.** zona culturală

IV. Pe harta din figura 10 sunt prezentate cele mai mari aglomerații urbane din lume.

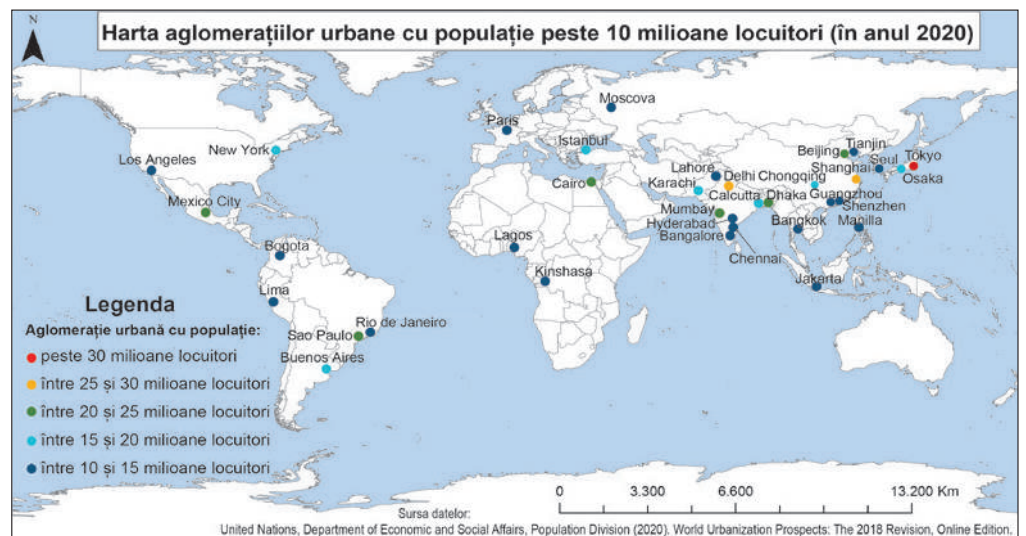

Figura 10

1. Precizează:

- ✓ numele aglomerației urbane care depășește 30 milioane de locuitori;
- ✓ numele continentului unde sunt cele mai multe aglomerații urbane cu peste 10 milioane de locuitori;
- ✓ numele a câte trei aglomerații urbane cu populație de peste 10 milioane de locuitori, din Asia, Africa, America de Nord și America de Sud.

2. Explică faptul că majoritatea orașelor mari ale lumii se află în regiunea litorală.

Resursele naturale și valorificarea acestora

Resursele naturale reprezintă zăcămintele de combustibili și de minereuri, solurile, apele și pădurile. La acestea se adaugă resursele atmosferei și cele din spațiul extraatmosferic. Resursele sunt valorificate din punct de vedere economic, pentru obținerea bunurilor de consum.

Figura 1

Figura 2

Figura 3

Figura 4

Figura 5

Figura 6

Analizează imaginile

Precizează

- ✓ numele resursei naturale reprezentate în fiecare dintre imagini;
- ✓ numele geosferei căreia îi aparține fiecare dintre resursele identificate în **figurile 1, 2, 3, 4 și 5**.

Reține

Resursele naturale sunt repartizate diferit la nivelul suprafeței terestre.

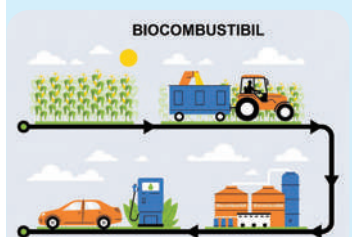
- ✓ *Resursele atmosferei și cele din spațiul extraatmosferic* sunt: energia vântului (eoliană) și energia solară.
- ✓ *Resursele litosferei* se află în interiorul scoarței terestre (*resurse de subsol*): cărbunii, petrolul, gazele naturale, minereurile feroase și neferoase, uraniul etc. sau la suprafața scoarței terestre: solurile (*resursele pedosferei*), rocile de construcție.
- ✓ *Resursele hidrosferei* – Oceanul Planetar și apele continentale.
- ✓ *Resursele biosferei* sunt pădurile, pășunile, fânețele ș.a.

Resursele pot fi: resurse *inepuizabile* sau *regenerabile* (pădurile, pășunile, solurile, apele, energia solară și cea eoliană) și *epuizabile* sau *neregenerabile* (de exemplu: petrolul, cărbunii, gazele naturale, minereurile). De aceea, este necesară folosirea lor rațională, pentru a putea fi valorificate și de către generațiile viitoare.

În funcție de activitatea economică în cadrul căreia sunt valorificate, se disting: *resurse energetice* (folosite în diferite tipuri de centrale electrice, pentru obținerea energiei electrice și a căldurii), *resurse metalurgice*, *resurse forestiere*, *resurse agricole* (reprezentate de soluri) și altele.

ȘTIAI CĂ:

- Există alte surse de energie cu potențial ridicat, dar mai puțin utilizate? Acestea sunt: valurile, curenții oceanici, diferența de temperatură dintre apele oceanice de suprafață și cele de adâncime.
- **Bioenergia** este o formă de energie regenerabilă derivată din biomasă (materie vegetală și animală)?

Aplică

I. Realizează corespondența între tipul de centrală electrică (coloana **A**) și resursa energetică utilizată (coloana **B**), după modelul **3-c**.

A

1. Hidrocentrală
2. Termocentrală
3. Centrală nucleară
4. Centrală solară
5. Centrală eoliană
6. Centrală mareomotrică
7. Centrală geotermală

B

- a. Energia mareelor
- b. Apele curgătoare
- c. Minereuri radioactive/uraniu
- d. Cărbuni, petrol, gaze naturale
- e. Energia vântului
- f. Ape geotermale
- g. Energia Soarelui

II. Folosind diferite surse de informare, precizează câte un avantaj și câte un dezavantaj al obținerii energiei electrice în termocentrale și în centrale solare.

III. Copiază, pe caiet, textul de mai jos și completează spațiile libere cu termenul corespunzător din listă.

Lista termenilor: animalelor, ciment, mobilă, oțel, pește, siderurgică, var.

Resursele naturale sunt utilizate în diferite activități industriale. Minereurile de fier sunt prelucrate de industria _____ pentru a se produce _____. Rocile de construcție sunt folosite în industria materialelor de construcție și se obțin _____, _____, cărămidă etc.

Resursele de apă, pe lângă utilizarea lor energetică, oferă o sursă de hrană pentru oameni, reprezentată de _____. Lemnul pădurilor este folosit pentru fabricarea de _____, iar pășunile și fânețele naturale din regiunile de munte sunt valorificate pentru creșterea _____.

IV. Harta din **figura 7** prezintă repartitia la nivel mondial a principalelor resurse de subsol.

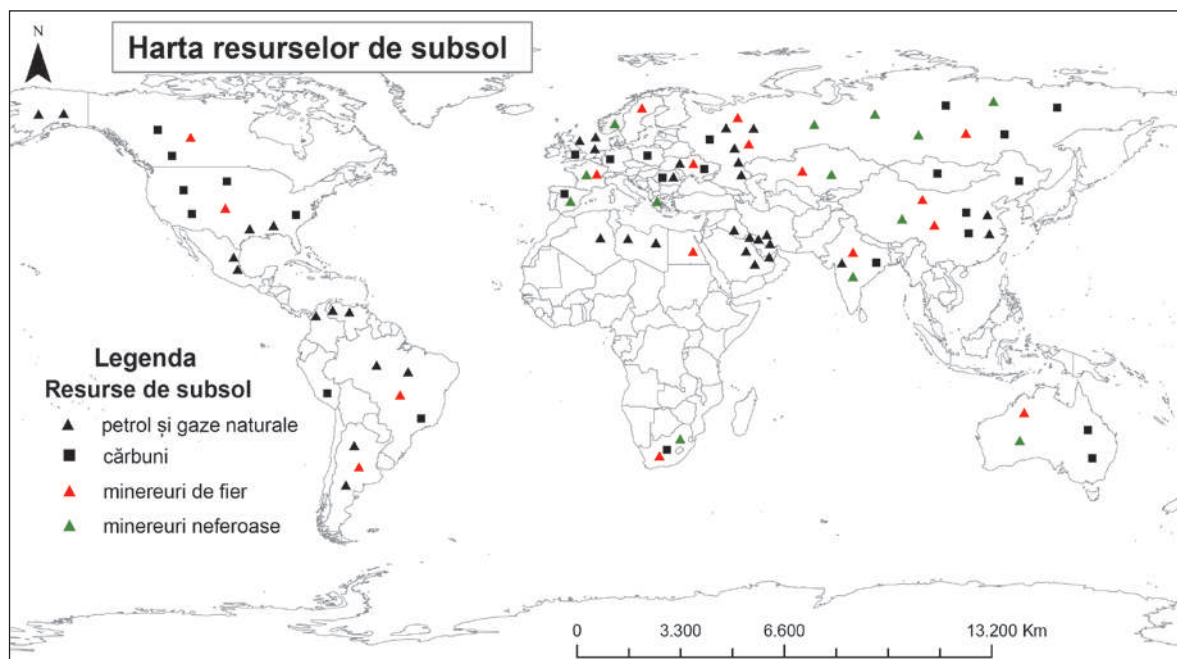

Figura 7

Precizează:

1. numele a două state care dețin zăcăminte de petrol și gaze naturale;
2. numele a două state care au resurse de cărbuni;
3. resursele de subsol care sunt exploatate în Australia.

Domeniile activităților economice pe Terra: agricultura, industria, serviciile (caracteristici generale)

O preocupare permanentă a oamenilor a fost asigurarea resurselor de hrană și realizarea bunurilor de consum. Bunurile și serviciile sunt obținute în cadrul diferitelor activități economice: agricultura, industria, transporturile, turismul și comerțul.

Figura 1

Figura 2

Figura 3

Analizează imaginile

Figura 4

Figura 5

Precizează

- ✓ cărei activități economice îi corespunde fiecare imagine;
- ✓ numele celei mai vechi activități economice, care are și cea mai mare răspândire pe Terra.

Reține

Activitățile economice aparțin următoarelor sectoare de activitate: **primar** (în care este inclusă agricultura), **secundar** (industria) și **terțiar** sau **al serviciilor** (transporturile, turismul, comerțul).

Agricultura

Este cea mai veche activitate economică și una dintre cele mai importante, deoarece ea asigură hrana populației. Ramurile agriculturii sunt: cultura plantelor (**figurile 6 și 7**) și creșterea animalelor (**figurile 8 și 9**).

Figura 6

Figura 7

Figura 8

Figura 9

Dezvoltarea agriculturii este determinată atât de factorii naturali (relieful, clima, solurile, sursele de apă), cât și de factorii economici și tehnologici (gradul de mecanizare/dotarea cu mașini agricole și sisteme de irigații).

Condițiile climatice influențează activitățile agricole, plantele cultivate fiind adaptate anumitor condiții de temperatură și umiditate:

- în *climatul cald* se cultivă: arborele-de-cafea, arborele-de-cacao, trestia-de-zahăr, maniocul, bananierul, ceaiul etc. Orezul este o plantă cultivată pe suprafețe mari în Asia, iar curmălul se cultivă în climatul tropical semiarid și arid (în oaze);
- în *climatul mediteranean* sunt specifice culturile de viță-de-vie, smochin, citrice și măslin;

Cultură de orez în Vietnam

ȘTIAI CĂ:

- **Apicultura** se ocupă cu creșterea albinelor, **sericicultura**, cu creșterea viermilor-de-mătase, iar **piscicultura**, cu creșterea peștilor?

- în *climatul temperat* se cultivă cereale (grâu, porumb, secară, orz, ovăz etc.), floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, cartofi, plante textile (bumbac, in, cânepă), pomi fructiferi (meri, peri, pruni etc.);
- în *climatul rece*, subpolar, pe spații restrânse, se cultivă orz, ovăz, cartofi.

Zootehnia este ramura agriculturii care se ocupă cu creșterea animalelor mari (bovine, ovine, porcine etc.), dar și a celor mici (păsări de curte – avicultura, albine, pește, viermi-de-mătase).

Aplică

Scrie, pe caiet, enunțurile de mai jos. Alege răspunsul corect pentru a completa spațiile libere:

1. Bananierul se cultivă în regiunile cu climat _____ *cald/temperat*.
2. Bovinele și ovinele se cresc în regiunile _____ *montane/de câmpie*, pe baza pășunilor și a fânețelor naturale.
3. Citricele și măslinul sunt culturi specifice climatului _____ *subpolar/mediteranean*.
4. În Asia, pe suprafețe mari, se cultivă _____ *smochin/orez*.
5. Grâul se cultivă în regiunile de câmpie, cu soluri fertile, din climatul _____ *rece/temperat*.

Industria

Activitățile industriale își au începuturile în gospodărirea casnică, unde, cu unelte simple, oamenii realizau produsele necesare traiului zilnic. Mai târziu, au apărut activitățile meșteșugărești, realizate în ateliere mici (olărit, prelucrarea lemnului, a pietrei, țesătorii). Odată cu exploatarea resurselor de subsol s-a impus și prelucrarea acestora. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea are loc prima revoluție industrială, odată cu apariția motorului cu abur, în Marea Britanie. Industrializarea a cuprins mai târziu și alte state din vestul Europei. Activitățile industriale au avut mai multe etape de dezvoltare, concomitent cu evoluția societății umane.

Industria extractivă se ocupă cu extracția materiilor prime, iar **industria prelucrătoare** folosește aceste materii prime.

Principalele ramuri ale industriei prelucrătoare sunt:

1. **Industria energetică și a energiei electrice** asigură necesarul de energie electrică și termică pentru toate sectoarele de activitate, dar și pentru consumul casnic.
2. **Industria metalurgică** prelucrează minereurile de fier (metalurgia feroasă/siderurgia) din care se obțin oțelul și fonta, precum și minereurile neferoase (metalurgia neferoasă). Spre exemplu, în cadrul metalurgiei neferoase, din bauxită se produce aluminiul.
3. **Industria constructoare de mașini** realizează o mare varietate de produse: echipamente tehnologice (necesare altor ramuri industriale, în agricultură sau pentru domeniul casnic) și mijloace de transport (autoturisme și alte tipuri de mașini, locomotive, vagoane, nave fluviale și maritime etc.).

4. *Industria chimică și petrochimică* folosește o gamă largă de materii prime (petrol, cărbuni, gaze naturale, lemn, sare, azot atmosferic etc.). Din petrol se obțin combustibili (benzină, motorină, păcură etc.).

Combinatul petrochimic Midia-Năvodari

5. *Industria materialelor de construcție* prelucrează rocile de construcție (calcar, argilă, marmură, nisip, pietriș etc.), din care se obțin: ciment, var, cărămidă etc.
6. *Industria lemnului* produce cherestea, mobilă și alte produse din lemn.
7. *Industria ușoară* cuprinde industria textilă (folosește bumbac, lână, fibre sintetice), a confecțiilor, a pielăriei și încălțămintei.
8. *Industria alimentară* transformă materia primă, de origine animală și vegetală, furnizată de agricultură, în produse alimentare.

Topitorie de feroaliaje

Fabricarea tradițională a cărăizilor

Depozit de cherestea

Aplică

Scrie, pe caiet, în dreptul fiecăruia dintre enunțurile de mai jos, dacă este **adevărat (A)** sau **fals (F)**.

- Aluminiul se obține în cadrul industriei metalurgiei neferoase.
- Industria constructoare de mașini produce ciment și var.
- Benzina și motorina provin din prelucrarea petrolului.
- Marmura este o rocă de construcție.
- Mobila este obținută prin prelucrarea minereurilor de fier.

Serviciile

Sectorul economic al serviciilor cuprinde transporturile, turismul și comerțul.

Transporturile

Reprezintă activitatea de deplasare a persoanelor și a mărfurilor cu ajutorul mijloacelor de transport (mașini, trenuri, avioane, vapoare), prin intermediul căilor de comunicație (șosele, căi ferate, aeroporturi, porturi), care formează infrastructura de transport.

Transporturile sunt:

1. Terestre:

- ✓ rutiere
- ✓ feroviare

Cultură de bumbac

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

- Cea mai lungă șosea din lume se numește **Panamericana** și este construită pe Coasta Pacifică a Americii. Are o lungime de peste 25 000 km și leagă orașele Fairbanks din Alaska (S.U.A.) și Puerto Montt (Chile).

Șoseaua Panamericana în Peru

- Cea mai lungă cale ferată din lume este **Transsiberianul**. Are o lungime de peste 9 000 km și unește orașele Moscova și Vladivostok, din Federația Rusă.

Transport rutier

Transport feroviar

Transport fluvial

Transport maritim

2. Navale (pe apă):

- ✓ fluviale
- ✓ maritime

3. Aeriene

4. Speciale:

- ✓ conducte (apă, gaze naturale, petrol)
- ✓ linii de înaltă tensiune
- ✓ telecomunicații, internet
- ✓ pe cablu (telecabină, teleferic, telescaun etc.)

Transport aerian

Transport pe cablu

Turismul

Reprezintă totalitatea activităților cu scop recreativ, desfășurate de către oameni.

Potențialul turistic al unei regiuni este dat de elementele naturale și antropice, cu o valoare peisagistică sau științifică deosebită, care devin atracții turistice. Poate fi: **natural** (elemente legate de geologie, relief, climă, ape, vegetație și faună) și **antropic** (elemente construite sau amenajate de oameni: vestigii arheologice, muzee, monumente istorice și de artă, biserici, mănăstiri, elemente etnografice și folclorice, baraje și lacuri de acumulare, saline, târguri și expoziții, podgorii sau chiar așezările umane, cu valoare istorică sau arhitectonică).

Principalele **tipuri de turism** sunt:

1. *cultural-istoric* – presupune vizitarea obiectivelor turistice antropice;
2. *montan și al sporturilor de iarnă* – se referă la drumețiile montane și la practicarea sporturilor de iarnă în stațiunile turistice cu dotări specifice;
3. *litoral* – se practică în stațiunile turistice situate pe țărmul mărilor și al oceanelor;
4. *balnear* – s-a dezvoltat datorită existenței izvoarelor minerale și termale cu proprietăți terapeutice.

Aplică

Asociază fiecăruia dintre tipurile de turism enumerate mai sus, notate cu cifrele **1, 2, 3** și **4** imaginile reprezentative de mai jos, notate cu literele **A, B, C** și **D**, după modelul **4-D**.

Comerțul

Este activitatea economică în cadrul căreia se realizează circulația mărfurilor și a serviciilor, făcând legătura între producție și consum. Constă în schimbul de produse prin intermediul operațiunilor de vânzare și cumpărare.

Poate fi: *intern* (când schimbul de mărfuri și servicii se realizează în interiorul țării) și *extern* (când tranzacțiile se realizează cu agenții economici din alte țări). În cadrul comerțului internațional (extern), *exportul* reprezintă vânzarea în străinătate a unor mărfuri produse în țara de origine, iar *importul* reprezintă cumpărarea de produse realizate în alte țări.

Investigație

- ✓ Utilizând informațiile oferite de internet, documentează-te care sunt principalele mărfuri pe care România le importă și le exportă, precum și care sunt principalele state partenere în comerțul internațional.
- ✓ Prezintă colegilor tăi rezultatele investigației.

Navă maritimă transportând containere cu marfă

Efectele activităților umane asupra mediului și calitatea vieții

Precizează

- ✓ trei surse de poluare a aerului și a apei;
- ✓ trei soluții pentru reducerea poluării;
- ✓ categoriile de deșeuri ce pot fi reciclate.

Figura 1

Sortarea diferențiată a deșeurilor

Figura 2

Analizează imaginile

Reține

De-a lungul timpului, dar mai ales după apariția industriei, activitățile umane au condus la modificări majore ale mediului înconjurător. Au fost afectate toate învelișurile Terrei.

Concentrația în atmosferă a gazelor cu efect de seră, responsabile de schimbările climatice, a crescut foarte mult.

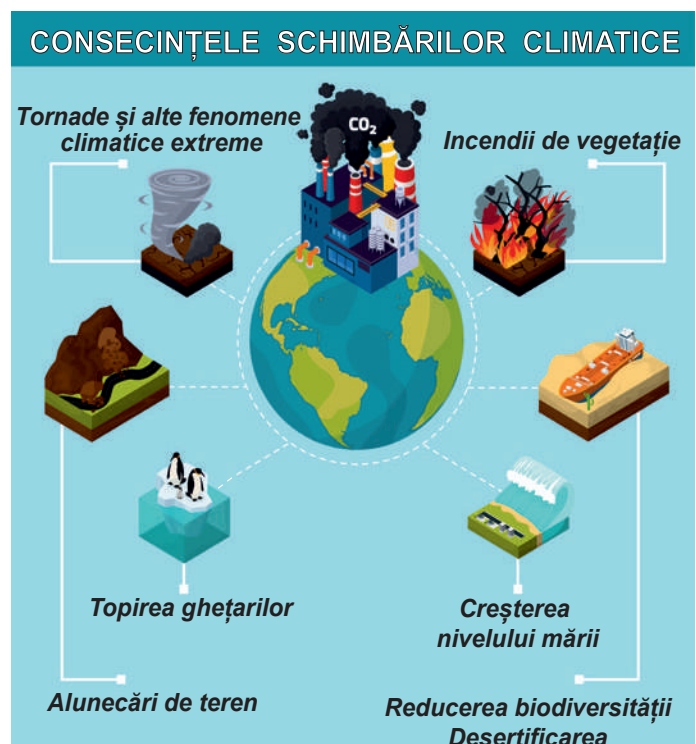
Principalele surse ale gazelor cu efect de seră sunt:

- ✓ arderea combustibililor fosili (cărbuni, petrol, gaze naturale) pentru producerea energiei electrice;
- ✓ transporturile;
- ✓ industria;
- ✓ încălzirea și răcirea locuințelor;
- ✓ agricultura (folosirea îngrășămintelor);
- ✓ defrișările și incendiile de vegetație;
- ✓ depozitarea pe sol a deșeurilor, precum și incinerarea acestora.

Ca urmare a schimbărilor climatice, se produc tot mai des furtuni, uragane, tornade, inundații, alunecări de teren, valuri de caniculă sau de frig extreme, secete, deșertificare, incendii de vegetație.

De asemenea, în viitor ca urmare a topirii ghețarilor, nivelul mării va crește, iar eroziunea costieră se va intensifica.

Calitatea vieții se referă la ansamblul de condiții necesare pentru ca oamenii să își acopere nevoile într-un mod demn și satisfăcător. Aceste condiții sunt: *materiale* (o persoană trebuie să aibă resurse financiare suficiente pentru a-și acoperi nevoile de bază: hrană, îmbrăcăminte, locuință, educație etc.), *de mediu* (calitatea mediului), *sociale și psihologice* (interacțiunea cu alte persoane, stima de sine).

Aplică

Precizează geosferele Terrei afectate de activitățile umane, reprezentate în imaginile din **figurile 3, 4 și 5**.

Figura 3

Figura 4

Figura 5

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

Efectul de seră

Se referă la comportarea unor gaze din atmosfera terestră (dioxid de carbon, metan ș.a.) asemenea geamurilor unei sere: sunt transparente, deci lasă lumina solară să pătrundă în interior și să încălzească solul, dar au proprietatea de a reține o parte importantă a acestei călduri degajate de sol sau de suprafața terestră (sub incidența luminii solare). Așadar, dacă procentul de dioxid de carbon și de metan din atmosferă crește, efectul de seră se amplifică și temperatura globală crește.

Poluarea aerului în orașul Delhi

Portofoliu

Pornind de la imaginea din **figura 6** și folosind diferite surse de informare, scrie o **compunere**, de una-două pagini, cu titlul *Să protejăm pădurea!*. Adăugă această compunere portofoliului tău.

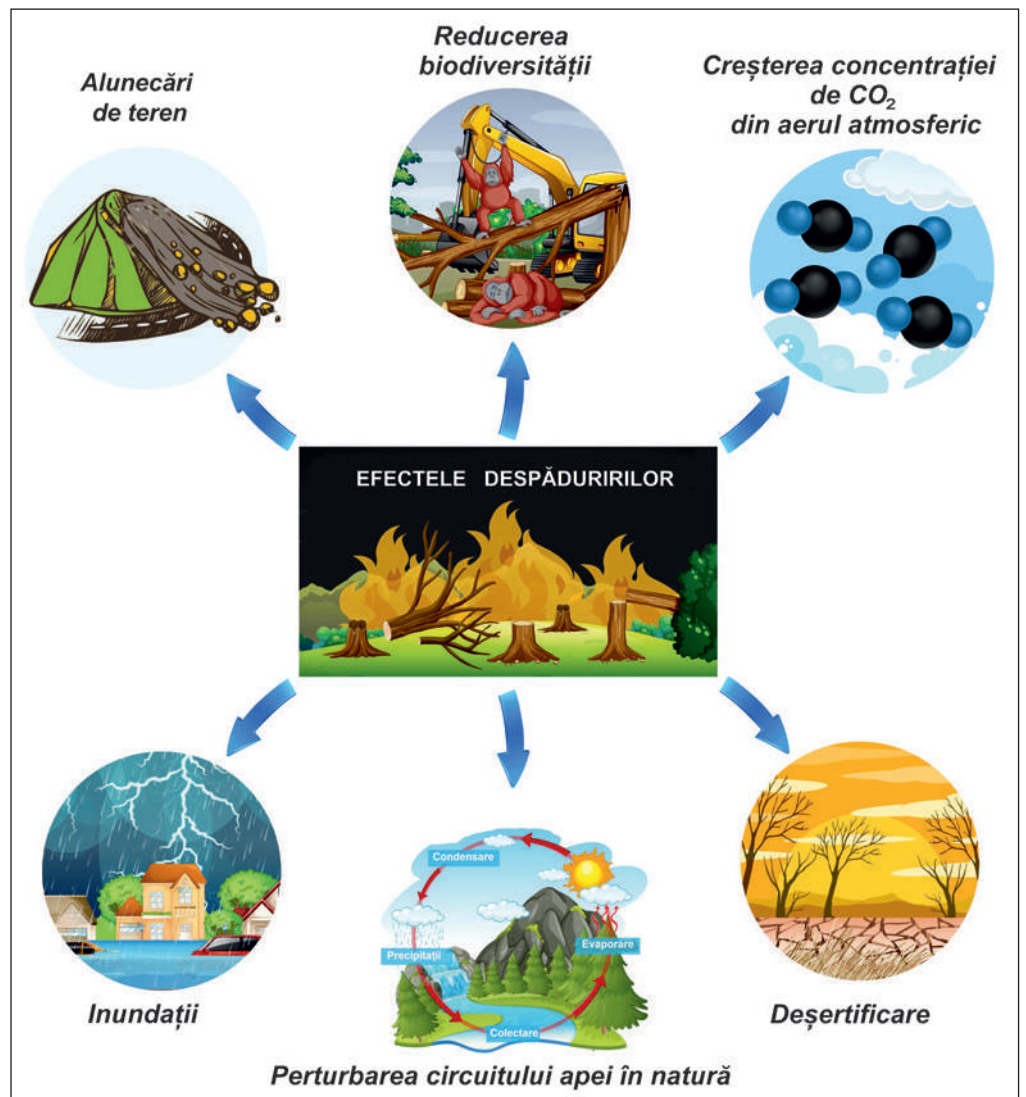
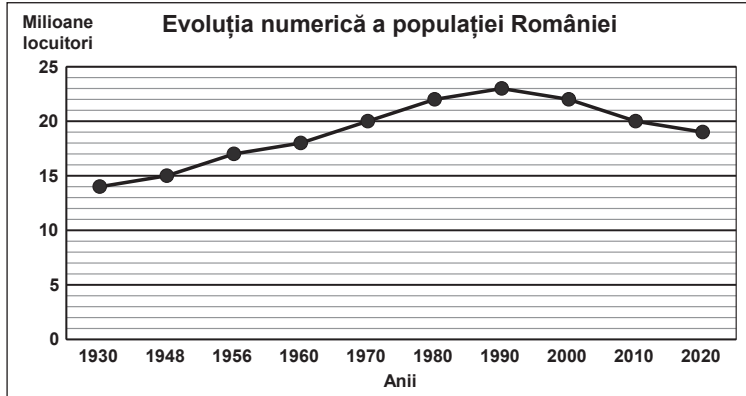

Figura 6

Aplicații practice

Analiza și interpretarea caracteristicilor demografice și de locuire din orizontul local și apropiat

I. Analizează graficul din **figura 1**.

Precizează:

1. numărul locuitorilor României în anul 1930;
2. anul în care România a atins numărul maxim de locuitori, precum și valoarea acestuia;
3. numărul locuitorilor României în anul 2020;
4. o cauză care a determinat scăderea numerică a populației României.

Figura 1

II. **Tabelul 1** cuprinde date care se referă la mișcarea naturală și la mișcarea migratorie a populației României, în anul 2020.

Mișcarea naturală a populației		Mișcarea migratorie a populației	
Nașteri	176 766 persoane	Imigranți	163 806 persoane
Decese	297 039 persoane	Emigranți	192 631 persoane

Tabelul 1

DICȚIONAR:

- **Orizontul local** se referă la localitatea ta natală, iar **orizontul apropiat**, la județul din care face parte localitatea ta.

Calculează:

1. bilanțul (sporul) natural și bilanțul migratoriu al populației României, în anul 2020, în număr de persoane;
2. bilanțul total al populației României, știind că acesta reprezintă suma dintre bilanțul (sporul) natural și bilanțul migratoriu. În urma rezultatului obținut, numărul locuitorilor României scade sau crește?

III. Realizează trei diagrame distincte, care să cuprindă reprezentarea celor trei structuri demografice din **tabelul 2**.

Populația pe medii de rezidență		Populația pe sexe		Populația pe grupe de vârstă		
Populație urbană	Populație rurală	Populație feminină	Populație masculină	Populație tânără (0-20 ani)	Populație adultă (20-65 ani)	Populație vârstnică (peste 65 ani)
46,1%	53,9%	51,1%	48,9%	21,1%	59,8%	19,1%

Tabelul 2 – Ponderea (%) populației României, în anul 2020, pe medii de rezidență, pe sexe și pe grupe de vârstă

Sursa datelor: Anuarul statistic al României, 2021, INS - 2022

IV. Utilizând diferite surse mass-media, realizează o scurtă caracterizare demografică a localității tale. Vei avea în vedere următoarele elemente:

Numele localității _____ .

Tipul așezării _____ .

Numărul locuitorilor _____ .

Alte caracteristici ale populației (structura pe grupe de vârstă și sexe, religia, etnia, domeniile de activitate economică etc.)

Suprafața localității _____ .

Bilanțul (sporul) natural al populației _____ .

Bilanțul migratoriu al populației _____ .

Densitatea populației _____ .

Provocări locale în context mondial

Deși joacă un rol important în societate și în economie, transporturile sunt o importantă sursă de poluare a aerului, contribuind la creșterea cantității de dioxid de carbon din aerul atmosferic și la schimbările climatice.

Completează, pe caiet, **tabelul 1** cu informații despre mijloacele de transport din localitatea ta.

Mijloace de transport	Cât de multe sunt?	Impactul asupra mediului	Gradul de satisfacție
	✓✓✓		★★★★★
			
			
			
			
 (taxi)			
Altele			

Tabelul 1

Cât de multe sunt?

- Prea multe ✓✓✓
- Suficiente ✓✓
- Câteva ✓
- Deloc 0

Impactul asupra mediului

- Foliesc combustibil
- Funcționează electric

Gradul de satisfacție

- Excelent ★★★★★
- Foarte bine ★★★★★
- Bine ★★★
- Satisfăcător ★★
- Nesatisfăcător ★

✓ Propune două soluții pentru reducerea poluării cauzate de transporturi.

Trasee turistice aplicate pe domenii de interes. Regiuni turistice

1. Turismul religios este practicat anual de milioane de pelerini. Dintre aceștia cei mai mulți sunt creștini care merg la Vatican, Athos (Grecia), Ierusalim (Israel), Lourdes (Franța), Fatima (Portugalia), Medjugorje (Bosnia și Herțegovina). Hindușii se îndreaptă spre Varanasi (India), iar musulmanii spre Mecca și Medina (Arabia Saudită).

În imaginile din figurile 1, 2 și 3 sunt prezentate locuri de pelerinaj din trei orașe. Alege unul dintre aceste orașe și realizează un **pliant de prezentare**. Vei avea în vedere: poziția geografică, clima, mijloacele de transport cu care poți ajunge în acele locuri, obiectivele turistice care pot fi vizitate.

Figura 1 – Aspect din orașul Ierusalim

Figura 2 – Aspect din orașul Mecca

Figura 3 – Aspect din orașul Varanasi

2. În Patrimoniul Mondial UNESCO sunt incluse opt dintre bisericile mănăstirilor din nordul Moldovei, unice în întreaga lume prin arhitectura și pictura lor exterioară. Folosind informațiile oferite de internet realizează un **referat** (una-două pagini) în care să prezinți una dintre aceste mănăstiri.

I. Răspunde următoarelor întrebări:

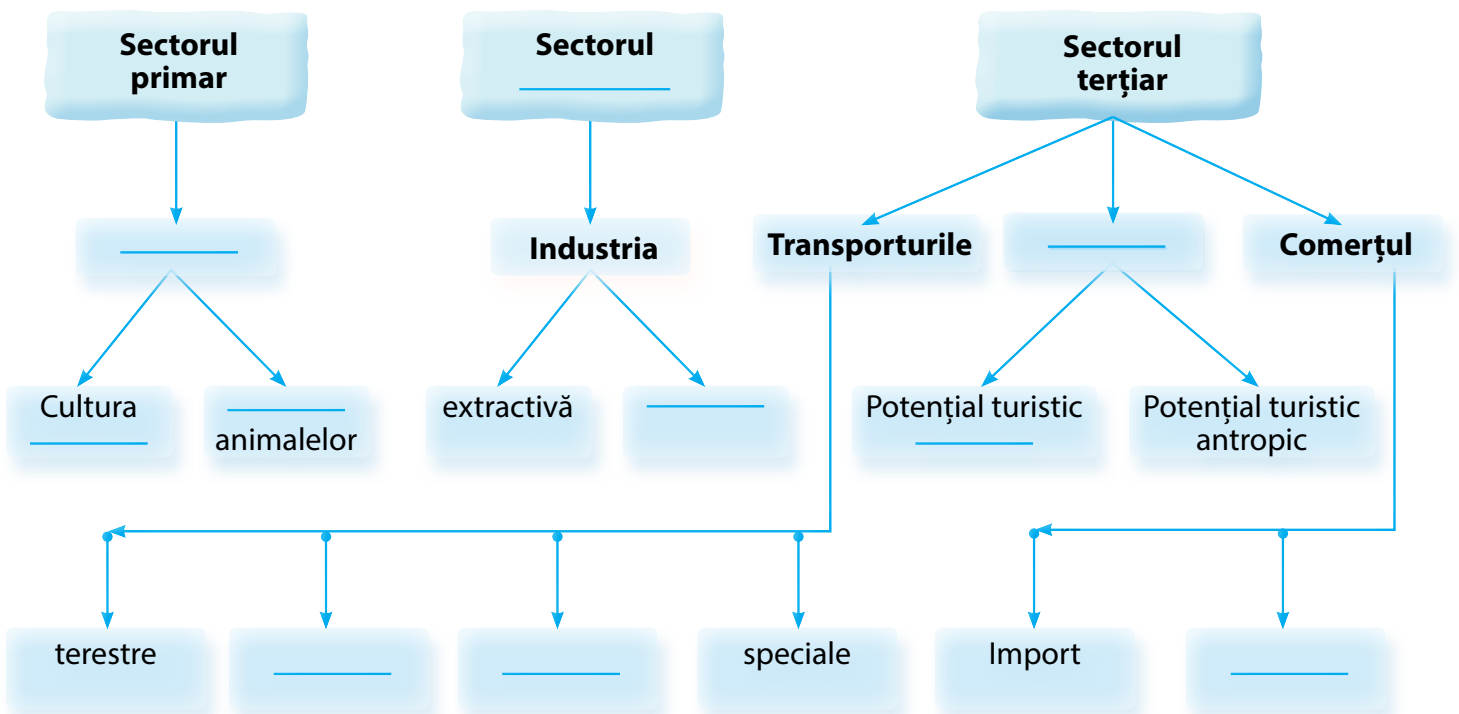
1. Care sunt indicatorii demografici care influențează evoluția numerică a populației?
2. Știind că în România rata natalității este de 9,2‰, rata mortalității este de 15,4‰, cea a imigrării este de 8,5‰ și cea a emigrării este de 10‰, numărul locuitorilor va crește sau va scădea?

II. Realizează corespondența dintre noțiunile de geografie umană și economică învățate în acest capitol, notate cu cifrele 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 și 8 și fotografiile de mai jos, notate cu literele A, B, C, D, E, F, G și H, după modelul 1-G.

1. turism montan	2. iurtă	3. energie eoliană	4. așezare urbană
5. creșterea animalelor	6. transport feroviar	7. turism cultural	8. sat-stup

III. Completează, pe caiet, spațiile libere cu noțiunile corespunzătoare.

I. Citește enunțurile de mai jos și scrie, pe caiet, litera corespunzătoare răspunsului corect:

1. Citricele și măslinul sunt plante cultivate în climatul:

a. ecuatorial	b. mediteraneean	c. subpolar	d. tropical arid
---------------	------------------	-------------	------------------
2. Pădurile, pășunile și fânețele sunt resurse ale:

a. atmosferei	b. biosferei	c. hidrosferei	d. litosferei
---------------	--------------	----------------	---------------
3. Centralele nucleare folosesc pentru producerea energiei electrice:

a. cărbuni	b. gaze naturale	c. petrol	d. uraniu
------------	------------------	-----------	-----------
4. Iurtele sunt locuințe specifice:

a. Africii de Sud	b. Americii de Nord	c. Asiei Centrale	d. Europei Vestice
-------------------	---------------------	-------------------	--------------------
5. Cel mai populat oraș al Terrei este:

a. Moscova	b. New York	c. Shanghai	d. Tokyo
------------	-------------	-------------	----------

20 puncte (5 × 4 p)

II. Scrie, pe caiet, afirmațiile de mai jos și notează în dreptul fiecăreia dacă este **adevărată, A** sau **falsă, F**:

1. Iei o sticlă cu apă din frigider și ții deschisă ușa frigiderului până termini de băut apa.
2. Faci baie în loc de dușuri rapide.
3. Vara, folosești apă mai rece pentru duș, în loc de apă fierbinte.
4. Lași apa deschisă în timp ce te speli pe dinți.
5. Dacă părăsești camera, lași lumina aprinsă până te întorci.

20 puncte (5 × 4 p)

III. Realizează corespondența dintre marile orașe ale Terrei, din coloana **A** și continentele unde se află fiecare dintre aceste orașe, din coloana **B**, după modelul **6-g**:

A	B
1. Lagos	a. Africa
2. Moscova	b. America de Nord
3. New York	c. America de Sud
4. Sao Paulo	d. Asia
5. Tokyo	e. Europa
	f. Australia

20 puncte (5 × 4 p)

IV. Scrie, pe caiet, enunțurile de mai jos și completează spațiile libere cu răspunsul corect:

1. Diferența dintre numărul imigranților și numărul emigranților reprezintă _____.
2. Cel mai populat continent al Terrei se numește _____.
3. Existența izvoarelor minerale și termale a favorizat dezvoltarea turismului _____.
4. Cărbunii, petrolul și gazele naturale sunt folosite la producerea energiei electrice în _____.

20 puncte (4 × 5 p)

V. Explică faptul că Europa este continentul care înregistrează cel mai mare număr de turiști anual.

10 puncte

**Oficiu: 10 puncte
Total: 100 puncte**

Europa – identitate geografică

CAPITOLUL

3

Poziția geografică.

Țărmurile: golfuri, insule, peninsule și strâmtori

Numele continentului provine de la fiica unui rege fenician, Europa, răpită de Zeus (divinitate greacă) și dusă pe insula Creta.

Supranumit și „bătrânul continent”, Europa este locul unde a înflorit democrația, în Grecia Antică, fiind totodată leagănul revoluției industriale, dar și locul unde au izbucnit cele două războaie mondiale.

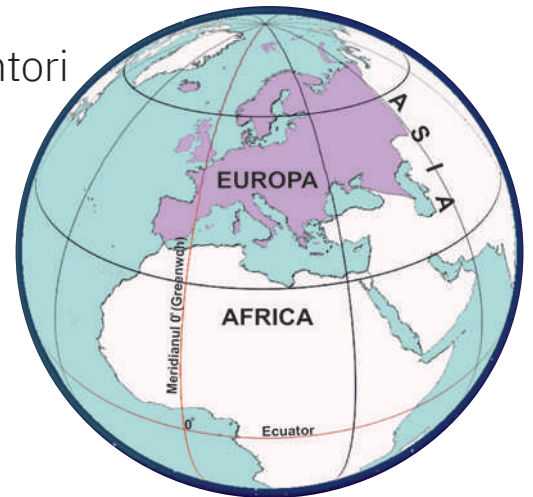

Figura 1
Europa – poziția geografică pe Glob

Analizează hărțile

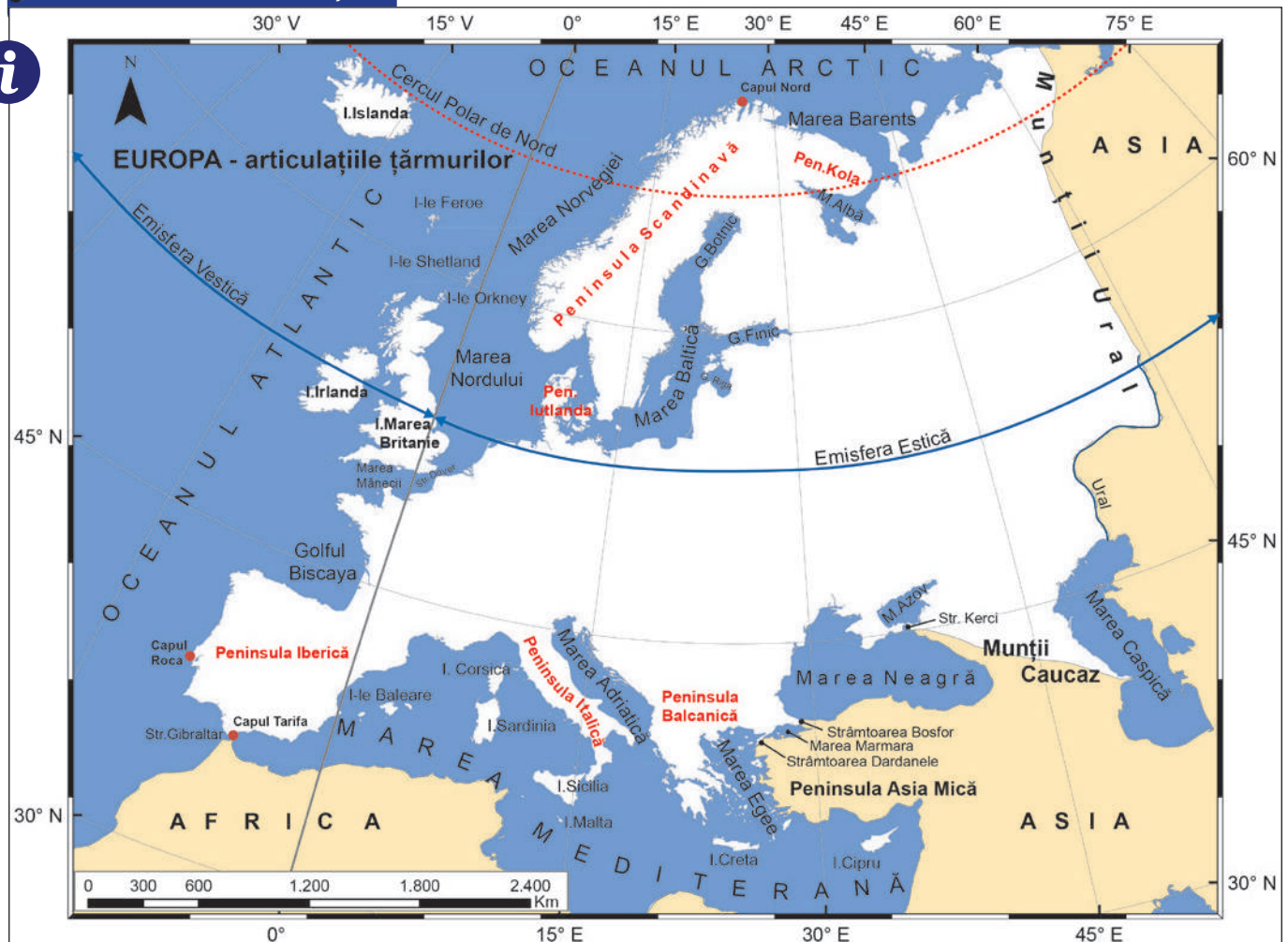

Figura 2

Precizează

- ✓ emisferele în care se desfășoară continentul Europa;
- ✓ numele oceanelor, precum și al continentelor cu care se învecinează Europa;
- ✓ numele punctelor extreme ale continentului european;
- ✓ numele peninsulelor Europei;
- ✓ numele celor mai mari trei insule, ca suprafață;
- ✓ numele golfurilor;
- ✓ numele strâmtoării prin care se realizează legătura între Marea Mediterană și Oceanul Atlanticic.

Reține

Europa este penultimul continent ca suprafață (aproximativ 10 milioane km²). Din punct de vedere latitudinal, este situat în întregime în emisfera nordică, iar, longitudinal, este situat în ambele emisfere (vestică și estică), fiind traversat de meridianul 0° (Greenwich). Împreună cu Asia formează o singură masă continentală, numită Eurasia.

Se învecinează, la **nord**, cu Oceanul Arctic, la **vest**, cu Oceanul Atlantic, la **sud**, cu Marea Mediterană, Marea Neagră și Munții Caucaz (care separă Europa de Africa și de Asia), iar, la **est**, cu Munții Ural, fluviul Ural, Marea Caspică (ce formează limita între continentul european și Asia).

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

Punctele extreme ale Europei continentale	Coordonate geografice	Statul
N – Capul Nord (figurile 3 a și b)	71° latitudine N	Norvegia
S – Capul Tarifa	36° latitudine N	Spania
V – Capul Roca (figurile 4 c și d)	9°50' longitudine V	Portugalia
E – NE-ul Munților Ural (localitatea Vorkuta)	64° longitudine E	Federația Rusă

Capul Tainaron (36°38' latitudine N), din Grecia, situat în sudul Peninsulei Peloponez, al doilea cel mai sudic punct al Europei continentale

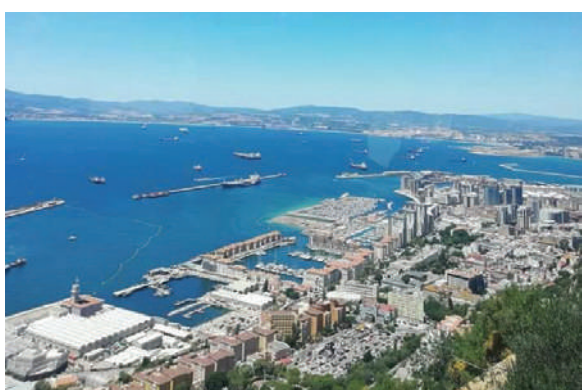

Figura 3 – Capul Nord

Figura 4 – Capul Roca

Țărmurile Europei sunt crestate, având numeroase articulații:

- ✓ **peninsule:** Scandinavă, Kola, Iutlanda, Iberică, Italică, Balcanică;
- ✓ **insule:** Islanda și Arhipelagul Britanic (format din insulele Marea Britanie și Irlanda, dar și din alte insule mai mici) care se află în Oceanul Atlantic. În Marea Mediterană sunt insulele Baleare (Spania), Corsica (Franța), Sicilia și Sardinia (Italia), Creta (Grecia), Malta, Cipru, etc.;
- ✓ **golfuluri:** Biscaya (la Oceanul Atlantic), Botnic, Finic și Riga (la Marea Baltică);
- ✓ **strâmtoari:** Gibraltar, Dover (Calais), Bosfor, Dardanele etc.

Strâmtoarea Gibraltar

Stânca Gibraltar, din sudul Peninsulei Iberice, teritoriu dependent de Marea Britanie

VREAU SĂ ȘTIU MAI MULT:

Țărmurile sunt de mai multe tipuri, în funcție de structura geologică și de acțiunea agenților externi, care le pot modela:

- **țărmlul cu fiorduri**, specific în Peninsula Scandinavă (Norvegia), este un țărm înalt, creat, ramificat, format din golfuri înguste, cu versanți abrupti, reprezentând văi glaciare, invadate de apele mării, care pătrund adânc în interiorul uscatului.
- **țărmlul dalmatic** (cu insule și canale) este caracteristic pentru litoralul adriatic al Croației, fiind format dintr-o succesiune de insule paralele cu țărmul. A rezultat prin invadarea de către apele mării a unei regiuni formate din șiruri paralele de culmi montane, ce alternează cu văi și depresii.
- **țărmlul cu estuare** este întâlnit în regiunile unde apele curgătoare se varsă în mări sau oceane cu amplitudine mare a mareelor. La reflux, aluviunile aduse de fluviu sunt transportate în larg, iar malurile gurii de vărsare sunt erodate și lărgite, având aspect de „pâlnie”: Tamisa, Sena, Loara, Garonne, Elba, Tejo etc.
- **țărmlul cu deltă** se formează la vărsarea unui fluviu într-o mare cu marea slabă. Aluviunile aduse de fluviu sunt depuse la gura de vărsare, formând un relief de acumulare. Fluviile Dunărea, Volga, Vistula, Pad, Ebro și Ron se varsă prin delte.
- **țărmlul cu poldere** este un țărm antropoc din Olanda. Polderele sunt porțiuni de uscat obținute de sub apele mării, prin procese de îndiguire, canalizare și desecare.

Fiord norvegian

Polder olandez

Țărml dalmatic

Aplică

- I. Pe harta din **figura 5** sunt marcate, cu litere și cifre, articulații ale țărmurilor Europei.

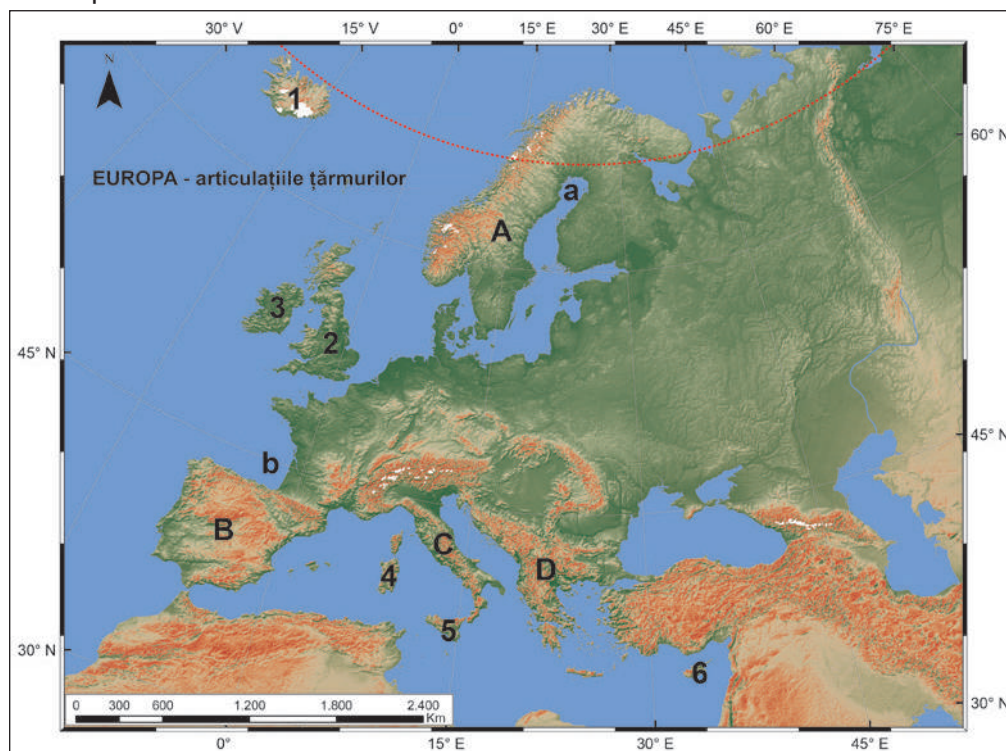

Figura 5

Precizează:

1. numele peninsulelor marcate, pe hartă, cu literele **A**, **B**, **C** și **D**;
2. numele golfurilor marcate, pe hartă, cu literele **a** și **b**;
3. numele insulelor marcate, pe hartă, cu cifrele **1**, **2**, **3**, **4**, **5** și **6**.

- II. Notează, pe caiet, enunțurile de mai jos, iar, în dreptul fiecăruia, dacă este **adevărat (A)** sau **fals (F)**.

1. ___ Marea Neagră separă Europa de Peninsula Asia Mică.
2. ___ Capul Roca este situat în Peninsula Balcanică.
3. ___ Țărmlul cu poldere este specific Croației.
4. ___ Prin strâmtoarea Bosfor se face legătura între Marea Neagră și Marea Marmara.
5. ___ Golful Biscaya este situat la Marea Mediterană.
6. ___ Țărmlul cu fiorduri este caracteristic Olandei.

- III. Explică faptul că teritoriul Europei are aspectul unei peninsule.

- IV. Prezintă o cauză care explică diferența dintre țărmul cu estuar și cel cu deltă.

- V. Calculează pe câte grade de latitudine se desfășoară teritoriul Europei.

Caracteristici generale ale reliefului.

Unități majore

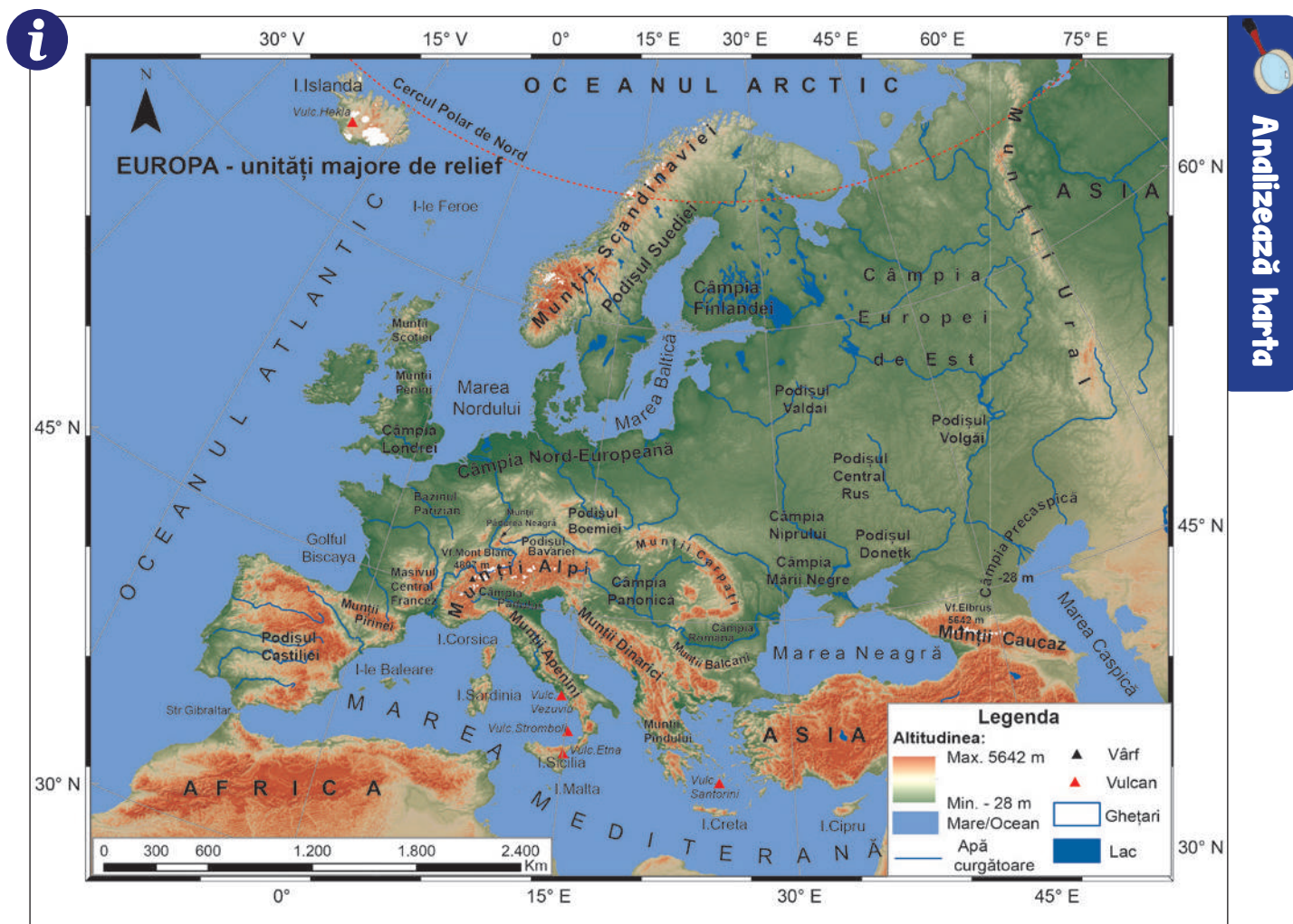

Figura 1

Precizează

- ✓ treptele de relief pe care se desfășoară continentul Europa;
- ✓ altitudinea minimă, precum și numele unității de relief în care se înregistrează;
- ✓ altitudinea maximă, precum și numele unității de relief în care este atinsă;
- ✓ numele a doi vulcani din sudul Europei, precum și numele unui vulcan din insula Islanda;
- ✓ numele unităților de relief unde sunt ghețari.

Pondere (%) treptelor de relief din Europa

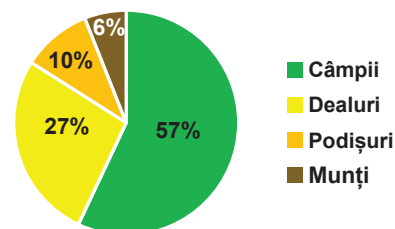

Figura 2

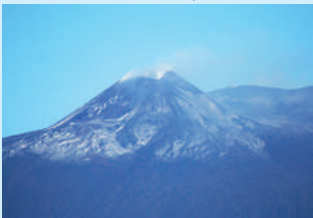
Reține

Relieful Europei se caracterizează prin varietate, întâlnindu-se toate formele majore de relief. Este continentul cu cea mai redusă altitudine medie, de doar 340 m, peste jumătate din suprafața acestuia fiind câmpie (**figura 2**). Altitudinea maximă este de 5 642 m (vârful Elbrus din Munții Caucaz) și altitudinea minimă -28 m, în Câmpia Precaspică.

După vârsta reliefului, se disting două regiuni continentale: Europa Nordică, mai veche, și Europa Sudică, mai tânără.

ȘTIAI CĂ:

-
Insula Islanda este cea mai mare insulă vulcanică a Terrei, ca suprafață? Este considerată *insula gheții și a focului*.
-
Vulcanul Vezuviu este situat în Golful Napoli, în Italia centrală? În anul 79 d.Hr., după secole în care s-a aflat în stare latentă, a erupt și a devastat orașele romane Pompei și Herculaneum (îngropate sub cenușă vulcanică).
- Vulcanul Etna** este cel mai înalt vulcan activ din Europa? Înregistrează o altitudine de 3 329 m, dar înălțimea sa variază, din cauza distrugerii parțiale a conului vulcanic în timpul erupțiilor.

Vulcanul Etna

VREAU SĂ ȘTIU
MAI MULT:

- Santorini** este locul unei erupții catastrofale, unul dintre cele mai mari evenimente vulcanice din istoria Terrei. Erupția a devastat insula Thira, inclusiv așezarea minoică Akrotiri, precum și așezările omenești și terenurile agricole de pe insulele din apropiere și de pe coasta Cretei, din cauza unui cutremur și a unui tsunami asociat acestuia. Cea mai recentă erupție a vulcanului Santorini s-a produs în anul 1950, pe insulița Nea Kameni. În prezent, vulcanul se află în stare latentă, manifestându-se doar activitate geotermală.

Vârful Elbrus, 5 642 m (Munții Caucaz)

Peisaj din Munții Scoției

Peisaj din Câmpia Nord-Europeană

Peisaj din Podișul Castiliei

✓ **Câmpiile** reprezintă cele mai joase trepte de relief, cu altitudini sub 200-300 m. S-au format prin depunerea sedimentelor aduse de agenții externi (râuri, ghețari, vânt etc.) în diferite bazine de sedimentare (tectonice, lacustre etc.). Cele mai mari câmpii ca suprafață sunt Câmpia Europei de Est, Câmpia Nord-Europeană, Câmpia Panonică.

✓ **Podișurile** s-au format atât prin eroziunea unor masive montane hercinice (Podișul Castiliei, Podișul Boemiei), cât și prin acumularea sedimentelor la poalele unor unități alpine (Podișul Bavariei).

✓ **Munții** reprezintă cele mai înalte trepte de relief. Aceștia s-au format prin încrețirea scoarței terestre, în etape diferite, numite orogeneze.

- Orogeneza caledoniană** este una dintre cele mai vechi. În timpul acesteia s-au format Munții Scoției și Munții Penini (intens erodați și cu altitudini în jur de 1 000 m), dar și Munții Scandinaviei, care înregistrează altitudini de peste 2 000 m, deoarece au fost reînălțați în orogeneza alpină.
- În **orogeneza hercinică** s-au format Munții Ural, Masivul Central Francez și Munții Pădurea Neagră, având altitudini sub 2 000 m.
- În **orogeneza alpină**, cea mai recentă, s-au format munții din sudul Europei, cu altitudini de peste 2 000 m: Munții Balcani, Munții Dinarici, Munții Carpați, Munții Apenini, Munții Pirinei, Munții Alpi, Munții Caucaz.

Unele sectoare din lanțuri sau masive montane s-au format și prin erupții vulcanice: Masivul Central Francez, Munții Caucaz, Munții Carpați și Munții Apenini.

În prezent, teritoriul Europei este afectat de vulcanism, determinat de dinamica plăcilor tectonice. Vulcanii activi sunt localizați în spațiul mediteranean, în zona de subducție a plăcii tectonice africane sub cea euroasiatică, și în Islanda, în zona riftului atlantic.